Grundutbildning i
Fisketillsyn
FISKE
TILLSYN
Fisketillsyn.se
i samarbete med
Fiskevattenägarna
Dalarna–Gävleborg

Innehåll

Flikar

Flik 1: Några definitioner
Flik 2: Allmänt och enskilt vatten
Flik 3: Allmänt och enskilt fiske
Flik 4: Förvaltningsformer av fiske
Flik 5: Regleringar av fiske
Flik 6: Beivrande av lag- och regelöverträdelser
Flik 7: Övergripande om fisketillsyn
Flik 8: Det svenska rättsväsendet
Flik 9: Några rättsvårdande begrepp
Flik 10: Fisketillsynsmannens uppgifter
Flik 11: Fisketillsynens genomförande
Flik 12: Uppdragsgivarens ansvar

Bilagor

Bilaga 1: Havs- och vattenmyndighetens studieplansplan
Bilaga 2: Lag (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde
Bilaga 3: Rapport vid fisketillsyn
Bilaga 4: Fiskelag (1993:787)
Bilaga 5: Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen
Bilaga 6: Lag (1981:533) om fiskevårdsområden
Bilaga 7: Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:35) om fisket i Skagerack, Kattegatt och Östersjön
Bilaga 8: Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2004:36) om fisket i sötvattens-områdena
Bilaga 9: Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 1994:14) om märkning och utmärkning av fiskeredskap
Bilaga 10: Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 1985:3) om fisketillsynsmän
Bilaga 11: Arbetsmiljölag (1977:1160)

Bilaga 12: Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 2001:1) om systematiskt arbetsmiljöarbete
Bilaga 13: Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 1982:03) om ensamarbete
Bilaga 14: Arbetsmiljöverkets föreskrift (AFS 1993:2) om hot och våld i arbetsmiljön
Bilaga 15: Transportstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (TSFS 2009:119) om arbetsmiljö på fartyg

Upphovsrätt/Copyright: Ronnie Hermansson

Materialet får användas utan kostnad vid utbildning av fisketillsynsmän. Materialet får dock ej användas kommersiellt utan tillstånd från Upphovsrättsmannen. Materialet får ej heller förvanskas eller ändras utan upphovsmannens tillstånd.

Bilderna i materialet får ej användas utan tillstånd från upphovsrättsmannen eller angiven fotograf.

Text får ej användas utan att källa anges.

Kontakt: Se kontaktuppgifter på www.fisketillsyn.se

Flik 1

Några definitioner

Alla vet väl vad en fisk är och vad fiske innebär? Eller är det så? Vid en första anblick kan det verka enkelt att definiera vad som är en fisk och vad det är man gör då man fiskar och det kanske det är i vardagligt tal. Men ska man läsa lagtexter så är inte allt alltid så enkelt som det är då man står och pratar med fiskekamraten. Därför finns det olika begrepp som måste definieras och dessa måste den som vill utöva fisketillsyn ha med sig i ordförrådet då uppdraget utförs. Det handlar främst om olika slags fiske och olika slags redskap, men det finns även ytterligare några facktermer som måste redas ut.

Fiskar och fiske

Fisk. Vad en fisk är vet de flesta. Men i juridisk mening definieras fisk i fiskelagens (FL) § 4 och enligt denna paragraf räknas även vattenlevande blötdjur (såsom musslor, bläckfiskar och många snäckor) och vattenlevande kräftdjur (kräftor, hummer och räkor etc) som fisk. Detta innebär att där det står i lagboken att något gäller för fisk så gäller det även dessa djurgrupper. Det finns visserligen undantag från denna regel, men då står det (vanligtvis) uttryckligen att det gäller för "egentliga fiskar" eller på något liknande sätt.

Fiske. Precis som alla vet vad en fisk är så vet väl alla vad fiske innebär. Men precis som med begreppet fisk är det viktigt att veta vad som är fiske ur juridisk mening. I fiskelagens 5 § definieras fiske som en verksamhet som syftar till att fånga eller döda fisk som lever fritt, d v s fisk som ej finns i odlingar, akvarium eller trädgårdsdammar etc. Det innebär att fiske omfattar allt från det vi traditionellt tänker oss som fiske, med spö, nät och andra redskap, till att man försöker fånga fisken med händerna. Det räknas således även till fiske att fånga fisk för att ha i akvarium, träddgårdsdamm eller liknande.

Är flodpärlmusslan en fisk?

Olika slags fiske

Yrkesmässigt fiske. Fisket i sig kan också delas upp i olika slag. Rent juridiskt finns det fritidsfiske och yrkesfiske. Fritidsfisket definieras i förhållande till det yrkesmässiga fisket och är allt fiske som inte är yrkesfiske. Vad som är yrkesmässigt fiske definieras i 19 § fiskelagen och där stadgas att för att få bedriva yrkesmässigt fiske i havet krävs fiskelicens. I övriga vatten, där det inte krävs fiskelicens, har man valt att införa något som kallas personlig fiskelicens och som då kan innehas av de som bedriver yrkesmässigt fiske.

Tidigare fanns något som hette yrkesfiskelicens och som gällde både för yrkesfiskare i havet och i våra insjöar. Ändringen till de nya licenserna har kommit till stånd för att harmonisera de svenska reglerna med EU:s regelverk för yrkesfisket.

Yrkesfiske bedrivs med stöd av licens.

Övrigt fiske. Som sagts så definieras allt annat fiske i förhållande till yrkesfisket eftersom det inte är fastslaget i lagstiftningen vad som är vad. Däremot används begreppen flitigt och måste därför förklaras översiktligt.

Ickelicensierat kommersiellt fiske. Även om man inte har fiskelicens eller yrkesfiskelicens så kan man bedriva fiske i kommersiellt syfte i våra insjöar. Detta även om fisket bedrivs i näringsverksamhet. I det svenska regelverket krävs det fiskelicens för att man ska få sälja den fisk som fångats i havet. Motsvarande krav finns inte för fångster i insjöarna, utan där räcker det med att man är registrerad för f-skatt.

Det kommersiella fiske som bedrivs kan i huvudsak delas in i binäringsfiske vilket oftast bedrivs som en del av verksamheten i ett lantbruksföretag (t ex så bedrivs fiske vid sidan av djurhållning eller odling av spannmål). Det finns även de som bedriver rent kommersiellt fiske, men som saknar personlig fiskelicens. Anledningen till detta kan vara att de av någon anledning inte finner det intressant att skaffa personlig fiskelicens eller att man inte beviljats sådan av myndigheterna. Inte minst är det inte ovanligt att det finns de som bedriver fiske i näringsverksamhet i de stora sjöarna (Vänern, Vättern, Mälaren, Hjälmare och Storsjön i Jämtland) utan att ha personlig fiskelicens. Det fiske de då bedriver bedrivs med stöd av enskild rätt (se flik 3) och myndigheterna kan ha nekat dem personlig fiskelicens t.ex. om de bedömt att fiskeresursen på allmänt vatten eller enskilda frivatten (flik 3), som de skulle få tillgång till med en licens inte är tillräcklig för att klara ett ökat fisketryck. Dessa personer kan då bedriva fiske på sina egna eller arrenderade fiskevatten.

Fritidsfiske. Fritidsfiske är sånt fiske som bedrivs utanför näringsverksamhet. Till fritidsfisket räknas inte minst sportfisket, vilket bedrivs i rekreationssyfte och utövas vanligtvis med handredskap (se nedan). Denna typ av fiske är det som flest svenskar utövar och tillsammans med husbehovsfisket uppskattas att över en miljon svenskar utövar fritidsfiske någon gång under året. Husbehovsfisket är även det vanligt förekommande i landet, även om det minskat på senare år. husbehovsfisket bedrivs i syfte att fånga fisk för det egna hushållet som mat eller att användas som foder till egna djur.

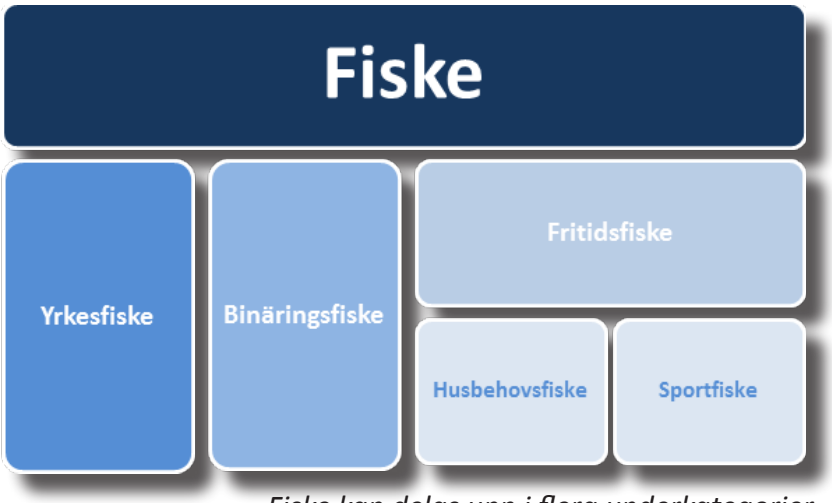

Fiske kan delas upp i flera underkategorier.

Olika slags fiskeredskap

Fiskeredskap delas i lagstiftningen upp i två huvudtyper av fiskeredskap, fasta och rörliga redskap (FL 7 §).

Fasta redskap. Med fasta redskap menas fiskebyggnad eller fiskeredskap med ledarm, om redskapet är fastsatt vid bottnen eller stranden och avses stå kvar i mer än två dygn i följd. Till detta räknas för exempel laxfällor, storryssjor/bottengarn och liknande som avses att stå ute i mer än två dygn i följd.

Rörliga redskap. Rörliga redskap är i lagstiftningen fiskeredskap som inte är fasta. Röliga redskap är alltså alla fiskeredskap som inte passar in på ovanstående definition. Hit räknas exempelvis nät, angeldon och långrevar. Även handredskapen är rörliga redskap.

Handredskap. I fiskelagen stadgas vad som är handredskap och med handredskap avses då spö, pilk och liknande rörligt redskap som är utrustat med lina och högst tio krokar. I bilagan till fiskelagen har man även förtydligat definitionen av handredskap genom att slå fast att denna typ av fiske inte får kräva användning av båt för att kunna bedrivas. Mot bakgrund av detta är trollingfiske, dragrodd och liknande betraktas alltså inte som handredskapsfiske eftersom man vid denna typ av fiske använder båt som en förutsättning för att bedriva fisket.

I bilagan till fiskelagen stadgas även att man inte räknar angeldonsliknande fiske som handredskap. Detta innebär att man inte kan fiska med flera fiskeredskap samtidigt och kalla det

Det småskaliga yrkesfisket arbetar ofta med fasta redskap.

för handredskapsfiske även om fiskeredskapen är vad vi i dagligt ta kallar för handredskap, till exempel kastspön och pimnpelspön. Var gränsen för hur många redskap som kan användas samtidigt och fortfarande vara att betrakta som handredskapsfiske är däremot inte klart definierat i lagstiftningen, men i ett rättsfall vid Attunda tingsrätt (B1192-08) har åtta stycken spön inte betraktats vara handredskapsfiske. Exakt var gränsen nedåt i antal redskap går för att fortfarande vara handredskap är svårt att avgöra. Men Fiskeriverket har tittat närmare på detta och de menade att för att det ska räknas som handredskapsfiske så ska den fiskande kunna hantera redskapet och ha kontroll över det. I praktiken torde detta innebära att enbart ett handredskap kan nyttjas åt gången. (Se Fiv 109-593-94.)

Handredskapsfiske som metod får i sig inte kräva användning av båt.

Ytterligare definitioner. I Torne älv, som utgör Sveriges gräns mot Finland, finns ytterligare definitioner av olika fiskeredskap. Dessa är:

1. fast redskap: redskap med ledarm, såsom laxfälla och storryssja, avsett att användas på samma ställe under minst två dygn,
2. småryssja: en till bottnen nedtyngd ryssja med en båghöjd lägre än 1,0 meter och där ingen del är högre än 1,5 meter,
3. förankrade nät: nät som med ankare, tyngder eller sin egen vikt sätts på eller förankras vid eller ovanför bottnen och som inte driver med vattnet,
4. flytnät: nät som driver med strömmen,
5. kullenät (kolknot): not som är fäst vid båt,
6. drag: konstgjorda beten, wobbler, flugor eller därmed jämförbara lockmedel som är försedda med krokar och som med sina rörelser, färger eller former lockar fisken att hugga,
7. handredskap: spö, pilk eller liknande rörligt redskap som är utrustat med lina och drag eller krok, samt
8. naturliga beten: levande eller avlivade beten och luktpreparat.

Fiskeredskap kan vara fasta och rörliga.

Vanliga frågor

Kastnät
Kastnät räknas inte som handredskap.

Vertikalfiske
Vertikalfiske är en omstridd fiskemetod där vissa menar att det ska räknas som handredskap och andra menar att det inte är det eftersom fiskemetoden som sådan kräver användning av båt. Något rättsfall som ger vägledning kring detta finns inte varför några råd till ledning inte kan ges.

Ismete
Ismete med flera spön räknas som angeldonsliknande metod och är alltså inte att betrakta som handredskapsfiske.

Flera spö
Att använda många spön, även om det är vad man normalt kallar för handredskap, gör att det inte längre räknas som handredskapsfiske i juridisk mening utan det blir då en angeldonsliknande metod.

Tänk på

Att oavsett vad som stadgas om olika fiskeredskap så kan fiskevårdsområdesföreningar eller andra som upplåter fiske ha egna regler kring vilka fiskeredskap som är tillåtna och hur man där definierar olika fiskeredskap. Bedriver ni tillsyn där andra beslutat om fiskeredglerna än staten så ta reda på hur man menar med de regler som är uppsatta. Tänk också på att inget fiskevårdsområde eller annan som upplåter fiske kan fatta beslut om regler som strider mot gällande lagar och förordningar.

Allmänt och enskilt vatten

I Sverige delas alla vatten upp i enskilda eller allmänna vatten. De enskilda vattnen hör till fastigheterna emedan de allmänna vattnen inte gör så och därför är att betrakta som statens. I Sverige så finns det bara allmänt vatten i havet samt i Vänern, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. I den femte av de sttora sjöarna, Mälaren, saknas allmänt vatten. Gränsdragningen mellan allmänt och enskilt vatten regleras i lag (1950:595) om gräns mot allmänt vattenområde (VGL) och det finns fyra huvudprinciper för var gränsen ska gå. Principerna brukar kallas trehundrametersregeln, strandvattenregel, enklavregeln och kilometervattenregeln. Det finns även ett antal undantagsregler där ytterligare vatten är enskilda.

Grundreglerna

Trehundrametersregeln.Trehundrametersregeln innebär att allt vatten som ligger inom 300 meter från fastlandet eller ö som är minst 100 meter lång ska räknas som enskilt vatten.

Strandvattenregeln. Förutom det vatten som är enskilt på grund av trehundrametersregeln, så medför strandvattenregeln att även det vatten som ligger längre ut än 300 meter från stranden, men som är grundare än tre meter är enskilt. Därför är vanligtvis tremeterskurvan utmärkt på svenska sjökort.

Isolerade djuphålor som ligger innanför denna tremeterskurva eller isolerade grundområden som ligger längre ut än både tremeterskurvan och trehundrametersregeln tar man ingen hänsyn till.

Enklavregeln. Enklavregeln innebär att vatten som avgränsas från öppet vatten i havet eller någon av de fyra stora sjöarna som har allmänt

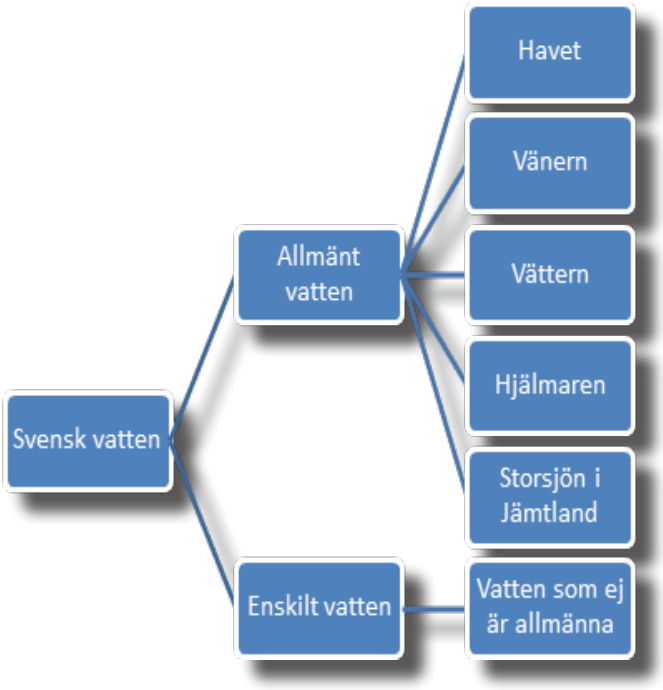

Uppdelningen i allmänt och enskilt vatten i Sverige.

vatten, av enskilt vatten också är enskilt vatten. Detta innebär att vatten som exempelvis ligger till i en vik där allt vatten i mynningen är enskilt också är enskilt. Detta även om vattnet inte är enskilt på grund av trehundrametersregeln eller strandvattenregeln. Enklavregeln gäller inte för vatten på bohuskusten från Hakefjorden till Gullmarsfjorden.

Kilometervattenregeln. Kilometervattenregeln påminner om enklavregeln , men gäller enbart för ost- och sydkusten mellan gränsen mot Finland och Listerhuvud i Blekinge län. Regeln gäller inte heller vattnen runt Öland, Gotland och andra friliggande ögrupper som ligger längre från fastlandet än en kilometer.

Kilometervattenregeln blir i praktiken att ersätta enklavregeln eftersom den inrymmer samma vattenområden och mer därtill. Regel innebär att vatten, i havet eller de fyra stora sjöarna med allmänt vatten, som som ligger innanför sund eller öar som är minst 100 meter långa och där stränderna inte ligger längre från varandra än en kilometer är enskilt vatten. Man kan alltså "hoppa" mellan flera öar och fastlandet och på så sätt avgränsa enskilt vatten.

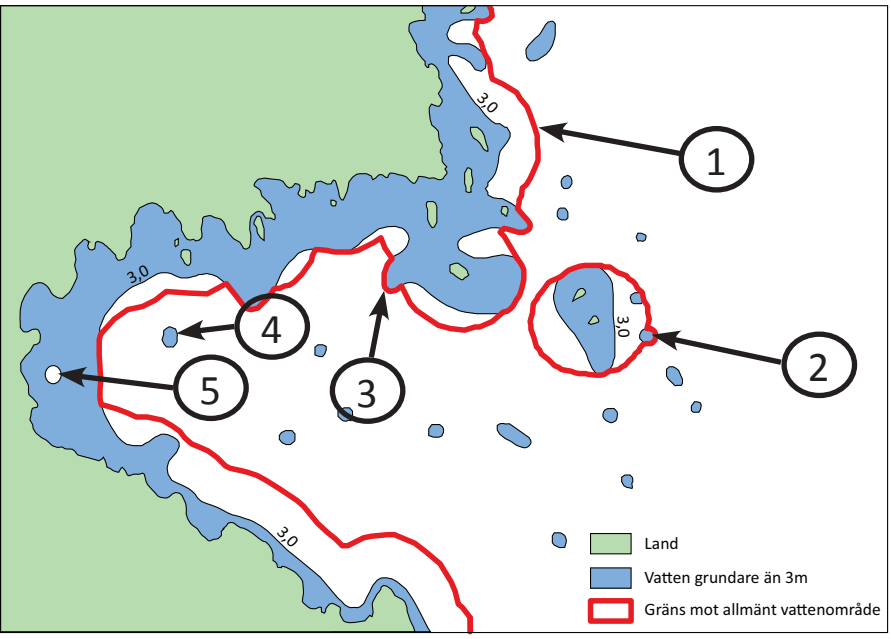

Illustration över trehundrametersregeln och strandvattenregeln. *1. Gränsen mot allmänt vattenområde går 300 meter från stranden. 2. Gränsen följer tremeterskurvan för ett grundområde som sträcker sig längre ut än 300 meter, men som börjar inom trehundrametersgränsen. 3. Gränsen följer tremeterskurvan som går längre ut ämn 300 meter från stranden. 4. Enskilda grundområden som ligger mer än 300 meter från stranden är inte del i gränsdragningen mellan enskilt och allmänt vatten. 5. Inte heller enskilda djupområden närmare stranden än 300 meter ändrar gränsdragningen mellan allmänt och enskilt vatten.*

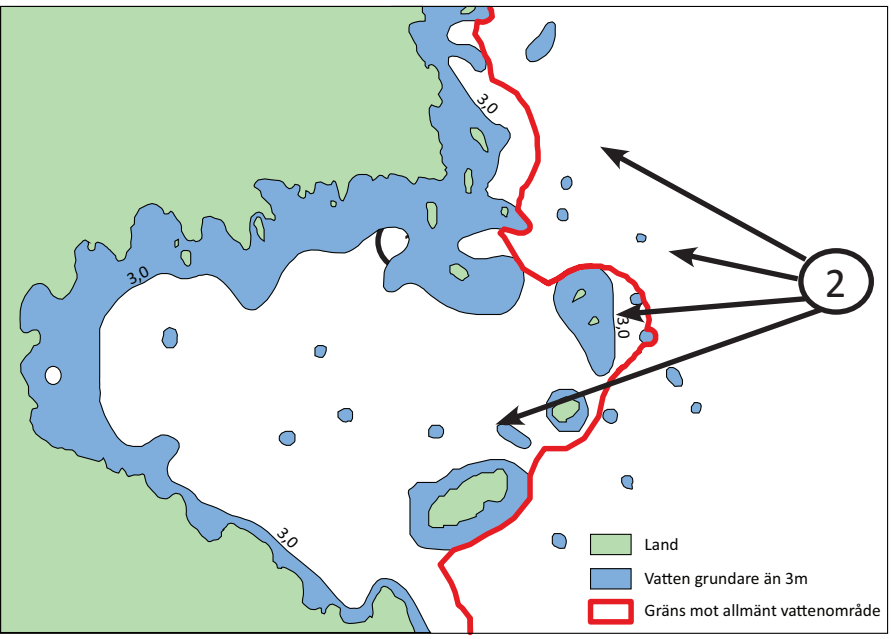

Illustration över enklavvatten och kilometervattenregeln. *Vattenområdet 1 ligger längre från strand än 300 meter och är djupare än tre meter och borde därför utgöra allmänt vatten. Men då vattenområdet endast har kontakt med öppet vatten över enskilt vatten i sunden 2 mellan öarna och fastlandet blir även område 1 enskilt.*

Område 1 blir även i delar av landet enskilt om det endast nås från öppet vatten över sund smalare än 1 km. Som sund räknas avstånd mellan öar och fastland och man kan hoppa mellan sådana för att avgränsa enskilt vatten.

Undantagsbestämmelser

Norrbottens och Kalmar län. Det finns ett antal undantag från huvudreglerna om gränsdragningen mellan allmänt och enskilt vatten. I Norrbottens och Kalmar län räknas fler vatten som enskilda.

I Norrbottens län räknas även allt vatten vid Torne älvs mynning innanför en linje från gränsen mot Finland vid 65 grader 35 minuter nordlig bredd västerut till 23 grader 40 minuter ostlig längd från Greenwich, därifrån norrut till 65 grader 45 minuter nordlig bredd och därifrån österut till Seskarö som enskilt

I Kalmar län räknas allt vatten innanför en linje mellan de södra uddarna av Sladö Ask och Äskeskär, Idöfjärden och Björkskärsdjupet innanför en linje mellan de sydöstra uddarna av Örskär, Idö Stångskär och Bussan,allt vatten innanför linjen Ljungskärs sydspets-Vinö Bredhäll-Boskärs nordöstra udde-Örsskärens östra uddar-Logen-Lilla (Södra) Ljusklabb- Soen, allt vatten innanför linjen Tjudö sydöstra udde-Träthällarnas huvudö- Långgrunds norra udde-Slobbsudden-Oxlenäs-Sandö nordspets-Taktö nordspets-Taktö ostspets- Eneskärs yttre både-Eneskärs sydöstra udde- Vållöromps nordöstra udde-Vållöromps sydspets-Stora Sillekroks ostspets-Gåsö ostspets, samt allt vatten innanför linjen Stångskärs sydspets-Pata Enskärs nordöstra udde-Pata Enskärs sydspets-Lilla Millgrund-Enskärskläppens ostspets- Ryssby Enskärs ostspets-Långskärs sydöstra udde-Stånggrund-sydöstra udden av Ryggås-Stora Rocknekalvens ostspets-Skäggenäslandets nordspets som enskilt.

Mindre öar. Om det finns öar som är en del av en fastighet och som är mindre än etthundra meter lång så går gränsen för det allmänna vattnet i strandlinjen.

Vanliga frågor

Var finns allmänt vatten?
Allmänt vatten finns bara i havet samt i Vänern, Vättern, Hjälmaren och Storsjön i Jämtland. I övriga vatten är allt vatten enskilt. Det finns således inget allmänt vatten i Mälaren, dock är det en vanlig missuppfattning att det gör så. Denna missuppfattning kan bero av att det finns fritt fiske i Mälaren, men detta fiske ligger trots att det är fritt på enskilt vatten. Mer om detta i nästa flik.

Tänk på

Att tänka på är att samtliga av de ovanstående reglerna skall kunna utläsas av sjökortet för att de ska gälla. Man kan alltså inte själv göra mätningar för att avgöra vad som är allmänt eller enskilt vatten. Utan vill man hävda sin rätt till fiske så ska detta göras utifrån allmänna sjökort. Detta är logiskt eftersom det annars kan bli svårt för de som vill fiska på allmänt vatten att veta om det är enskilt eller allmänt vatten de fiskar på. Envar måste alltså ha chansen att via sjökort eller kartor kunna avgöra om det är lagligt eller ej att fiska på dessa vatten.

Allmänt och enskilt fiske

Precis som vattnen är fisket i Sverige uppdelat mellan allmänt och enskilt fiske. Detta fiske sammanfaller med om det är enskilt eller allmänt fiske, men det är ofta en mer komplicerad ägandestruktur än ägandet till vattenområdena.

På de enskilda vattnen kan de som äger fisket där, fiskerättsägarna, i huvudsak besluta om vilka fiskeregler som ska gälla så länge det inte strider mot svensk lagstiftning. På de allmänna vattnen är det staten och dess myndigheter som beslutar om fiskereglerna.

Fiske på allmänt vatten

Grundprincipen för fiske på de allmänna vattnen sammanfaller även med stränder, skär och holmar i havet som den 30 juni 1986 ägdes av staten och som då inte hörde till något hemman eller som innehades på särskilda villkor. På dessa vatten får varje svensk medborgare eller utländsk medborgare som är stadigvarande bosatt i Sverige fiska. På samma vatten får även utländska medborgare som inte är stadigvarande bosatta i Sverige fiska med handredskap.

Fiske på enskilt vatten

Fisket i enskilt vatten hör till fastigheterna och därmed till fastighetsägarna - fiskerättsägarna. Här ska tidigt tilläggas att det inte per automatik är så att den som äger ett vattenområde också äger fisket i detta vatten, utan det är inte ovanligt att det är en eller flera andra fastighetsägare som äger detta. Detta innebär att allt fiske på enskilt vatten i både hav och insjöar ägs av någon och fisket i dessa vatten således, tvärt emot vad många tror, inte är fritt eller ingående i allemansrätten. Däremot finns det undantag i de fem stora sjöarna och efter kusten eftersom staten löst in delar av fiskerättshavarnas fiske i dessa vatten. I samtliga av dessa vatten är handredskapsfisket tillåtet för envar, men det finns även vissa områden där annat fiske är fritt, så kallade “enskilda frivatten”. Genom denna inlösning av det enskilda fisket har staten kunnat upplåta detta fiske till allmänheten. Vilka områden det handlar om som är inlösta av staten och upplåtna till allmänheten finns beskrivna i bilagan till fiskelagen. Bland annat har allmänheten rätt att fiska med rörliga redskap i delar av Mälaren och Hjälmaren samt efter kusten på enskilt vatten. Allmänheten har även i Vättern får allmänheten utanför öppen strand bedriva fiske med utter, drag samt agnnot.

Det enskilda fiskets uppdelning

Ägandet av fiske hör nog till en av de mer komplicerade äganderättsformerna i Sverige. Detta beror på dess långa historia och utebliven modernisering av ägandet.

Fisket i enskilt vatten, enskilt fiske, kan delas upp i skiftat och oskiftat fiske. Med skiftat fiske avses att fisket är uppdelat och den enskilde fiskerättsägaren har ett eget vattenområde som denna kan fiska på och där ingen annan äger rätt att fiska. Oskiftat, eller samfällt, fiske innebär att fisket är gemensamt för flera fastigheter. Vanligtvis innebär detta att fisket ägs gemensamt inom en by eller en socken eller liknande. Bakgrunden till detta är långa traditioner och jordbrukspolitiska reformer.

Historik

Hur de faktiska ägandeförhållandena såg ut i de första byarna i Sverige vet man inte. Däremot vet man att man under medeltid i delar av Sverige genomförde vad som kallades för solskifte. Vid denna tid ägdes jord, skog, vatten och fiske gemensamt i byarna och solskifte innebar att envar byaman fick en del i var och en av byns alla ägostycken. Storleken på byamannens del i ägostyckena reglerades av byamannens andel i byn.

Att ha en andel i var och en av byns ägostycken kan tyckas opraktiskt, men var vid den här tiden snarare en livförsäkring. Detta bland annat eftersom ingen riskerade att bli utan skörd om frosten slog ut en åker eller haglet en annan. Man hade då fortfarande kvar en del av sin odling i andra åkrar. Med tiden blev ändå denna uppdelning av marken opraktisk och nya brukningsmetoder och nya grödor, såsom potatisen som inte var lika känslig som spannmål, gjorde att det krävdes förändringar av jorddelningen i landet.

År 1749 antogs då en lag som möjliggjorde vad som kallades Storskifte. Denna lag syftade till att varje byaman skulle få färre ägolotter och man storskiftade då framförallt byarnas jordbruksmark. Detta ansåg man år 1783 inte var nog, varför man lagstiftade om möjligheten till enskifte. Detta innebar att den som begärde att få sina ägolotter sammanlagda till ett enda skifte skulle ha rätt att få det. Även vid enskifte skiftades framförallt jordbruksmarken, men i vissa fall skiftades även skogsmarken. Men det var först främst vi laga skifte som kom 1827 som man började dela upp byarnas skogsmark mellan byamännen. Fram till dess så hade man gemensamt i byarna via bystämmorna kunnat besluta om brukandet av skogen och andra gemensamma ägor i byn. Så vid dessa skiften delade man upp jord och skog. Men fiske, och många gånger även vatten förblev oskiftat. Härav så är det mer regel än undantag att fisket i Sverige är bysamfällt mellan de fastigheter som fanns i byn vid laga skifte och eventuellt även de fastigheter som därefter avstyckats eller uppkommit via fastighetsklyvning från de ursprungliga stamfastigheter och som vid fastighetsregleringarna tilldelats fiske.

Vattnet å andra sidan brukar, om det inte uttryckligen avsattes som samfällt vid nåt av skiftena, betraktas som delat med stranden. Det vill säga att vattenområdet utanför strandfastigheten tillhör denna. Detta innebär i sin tur att ägandet av fisket inte per automatik stämmer överens med ägandet av vattenområdet. Utan en fastighet som äger fiske behöver således inte ligga vid vattnet och vice versa.

Oskiftat fiske

Mot den ovan historiska bakgrunden står vi nu idag. Vi kan beskriva dessa äganderättsliga frågor enligt nedan.

Om vi ser på figuren nedanför så föreställer den en ursprunglig by, kallade ”Byn”. I denna by ägs fisket gemensamt och även fastigheterna *Byn 2:1* och *Byn 8:1* har fiskerätt i ”Fisksjön”, detta trots att de ej gränsar mot sjön.

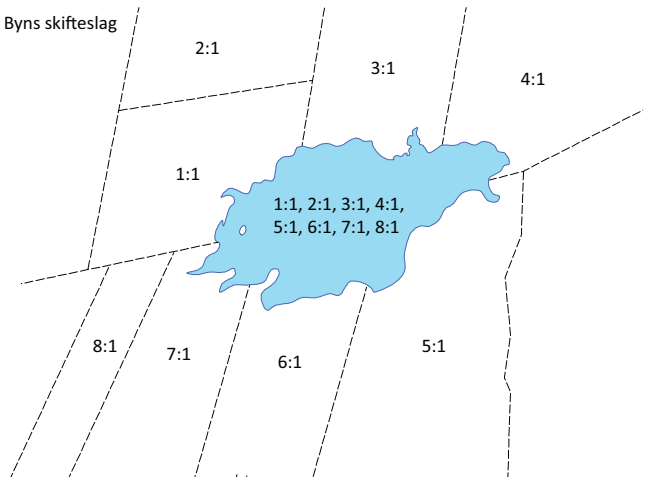

Oskiftat fiske där fisket ägs gemensamt av flera fastigheter, t.ex. inom en by.

Även om fisket inom byn är gemensamt ägt så äger alla inte lika mycket utan var och en delägare i byn har andelar baserade på hur många personer fastigheterna en gång i tiden har klarat av att försörja. Detta får kallas lite olika beroende på var i landet man befinner sig, men vanligt är ”hemmanstal” och ”mantal”. I teorin skall ingen delägare nyttja fisket till större andel än det han däri äger. I praktiken så nyttjas fisket efter hur mycket man fiskar.

Om vi går från den gamla byn i fallet ovan och går framåt i tiden så kan det hända att en gammal stamfastighet (dvs ursprunglig fastighet) har avstyckat nya fastigheter eller tomter ifrån sig. I fallet nedan har Byn 5:1 styckat av fastigheterna Byn 5:2 och Byn 5:3. Fastigheterna Byn 5:2 och 5:3 får inte per automatik fiskerätt i Fisksjön bara för att de äger strand eller för att de avstyckats från en stamfastighet, utan de kan vara utan sådan. Istället kan Byn 5:1 trots att den nu mer är en liten fastighet och den mesta av marken nu mer tillhör Byn 5:3, äga all fiskerätt som den någonsin ägt. Men vid avstyckningen av Byn 5:2 och 5:3 så kan även fiskerätt ha styckats av så att de får andelar av Byn 5:1:s andel i skifteslagets gemensamma fiske Fisksjön. De kan däremot ej få ett eget område att fiska på om de ej begär skifte av fisket. Detsamma gäller om fastigheten hade klyvits.

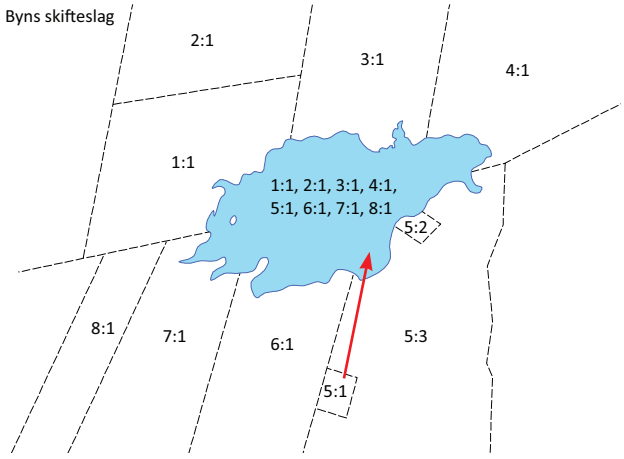

Det är inte säkert att en strandfastighet har fiskerätt, men en fastighet utan strand kan ha fiskerätt.

Att skifta fiske

Däremot kan någon eller några i en by begära att fisket skall skiftas så att alla som äger fiskerätt får ett eget vattenområde att fiska på. Låt oss säga att Byn 5:2 fick fiskerätt då fastigheten styckades av från Byn 5:1 men att ej Byn 5:3 ej fick det. Det innebär således att Byn 5:2 kan få en bit av sjön att fiska på emedan Byn 5:3 ej får det. Utanför Byn 5:2:s fastighet får då stamfastigheten Byn 5:1 bedriva sitt fiske. Om Byn 5:3 ej fått någon fiskerätt vid avskiljandet från Byn 5:1 så får även Byn 5:1 fiska utanför Byn 5:3 som ej får någon fiskerätt alls. Skiftar man fisket så skall det område som man har fiskerätt på stå i proportion till de andelar som fastigheten har i byn och därför kan en fastighet få fiske som är större än det vatten som ligger utanför fastigheten. En fastighet kan således få fiske utanför en annan fastighet som har mer vatten än vad den har andelar i fisket.

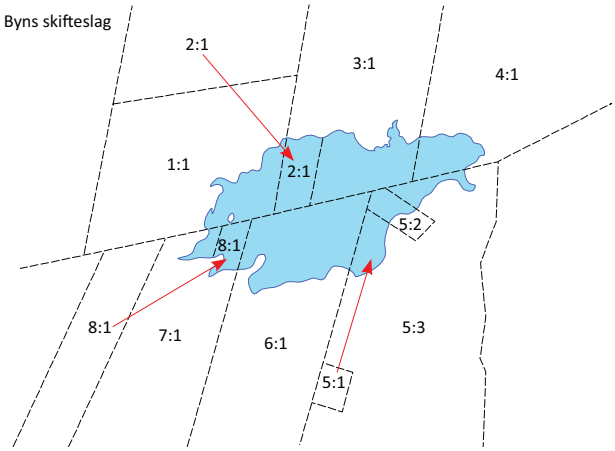

Genom att skifta fiske kan man dela upp fiske som är samfällt så varje delägare får sina egna fiskevatten.

Skiftat fiske

Om vi däremot från början hade haft Fisksjön uppdelad mellan två skifteslag, skifteslagen

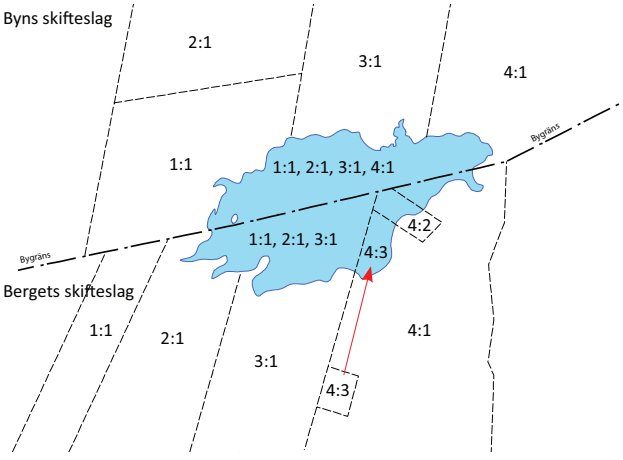

Fisket i en sjö kan bestå av både skiftat och oskiftat fiske. Byns skifteslag har oskiftat fiske. Även inom skiftslaget kan fisket vara olika. I bergets skifteslag är fisket samfällt i den del som hör till fastigheterna 1:1, 2:1 och 3:1 men 4:1 har skiftat ur sitt fisket och dessutom har 4:2 och 4:3 fått egna fiskevatten.

Berget och skifteslaget Byn. Gränsen mellan de båda byarna går mitt i sjön och skifteslaget Berget 4:1 har någon gång fått sitt fiske utskiftat ur skifteslagets gemensamma fiske och har därför haft ett eget vattenområde att bedriva fiske på. Övriga fastigheter inom Bergets skifteslag har samfällt fiske på skifteslagets övriga vatten. Berget 4:1 kan stycka av fastigheter och till dem välja att lägga till fiske till dem eller attt inte lägga till fiske till dem. Fisket för dessa nya fastigheter kan då vara samfällt för alla fastigheter inom det område som Berget 4:1 har fiske på, eller så kan man även här bestämma att fisket ska vara skiftat så att envar fastighet har sina egna vattenområden att bedriva fiske på.

Det vi således kan se är att fiske inte alltid sammanfaller med att man äger vatten utan någon kan äga fiskrätten i det vatten som någon annan äger. Man måste således alltid skilja på fiskerätt och ägande av det fysiska vattenområdet.

Vanliga frågor

Fiskerätt

Om någon påstår sig ha fiskerätt, men inte finns med i fiskerättsförteckningen eller liknande så är det upp till dem att bevisa att de äger fiske. Det är inte ovanligt att många tror sig ha fiskerätt eftersom de äger en strandtomt. Råkar man ut för detta så kan en vara en första fråga att ställa vara varför de tror sig ha fiskerätt. Säger de att de har strandfastighet och äger vatten så kan man förklara hur ägandet ser ut och att det därför inte är säkert att de äger fiske bara för att de har en strandfastighet. Be dem sedan återkomma med papper som visar att de verkligen har fiskerätt. I ett fiskevårdsområde bör styrelsen få del av sådana uppgifter så fiskerättsförteckningen kan uppdateras.

Välskötta fiskevårdsområdesföreningar bör det även finnas en fiskerättsförteckning som med jämna mellanrum uppdateras och förnyas så den i princip alltid är så aktuell den kan bli.

Tänk på

Ägandet av fisket är inte helt okomplicerat. Därför gäller det att vara ödmjuk i diskussioner kring ägande av fiske och vatten. Bara för att man har en fiskerättsförteckning vår ett visst vatten eller ett fiskevårdsområde så innebär inte detta per automatik att den är 100 procent korrekt. Den som gjort fiskerättsutredningen kan ha gjort misstag eller av speciella omständigheter inte kunnat få reda på att en viss fastighet haft fiskerätt. Bevisbördan om vem som äger fisket ligger dock på den som påstår sig ha fiskerätt.

Flik 4

Förvaltningsformer av fiske

Alla naturresurser måste förvaltas på ett eller annat sätt för att de ska kunna bestå och ge nyttigheter över tid. För fiskets del handlar det om att ge de fiskande den fisk som de vill ha. Det kan handla om att få mycket matfisk till yrkes- och husbehovsfiskarna eller stor fisk för sportfiskaren att få en upplevelse kring. Oavsett vad så krävs det, för att långsiktigt kunna få det fiske man vill, att man har en ändamålsenlig förvaltning. Denna förvaltning kan se ut på flera olika sätt och den svenska lagstiftningen ger möjlighet till åtminstone fyra olika förvaltningsformer - eget fiske, samfälllt delägarförvaltat fiske, samfällt föreningsförvaltat fiske och fiskevårdsområdesförening. Dessa olika förvaltningsformer har sina olika förtjänster och de beskrivs i denna flik översiktligt.

Eget fiskevatten

Ett eget fiskevatten är ett fiske som en enstaka fiskerättsägare har ensamrätt till. Det kan handla om att äga allt fiske i en sjö eller vattendrag eller delar därav. Fiskerättsägaren har då möjlighet att själv upplåta fisket till andra och ta betalt för detta. Fiskerättsägaren har samma skyldigheter som alla andra fiskerättsägare att förvalta fisket i enlighet med allmänna intressen, det vill säga att fiska i för stor eller för liten omfattning (FL 29 §) och att i övrigt följa de lagar, förordningar och föreskrifter som reglerar fisket.

Ett eget fiskevatten är något många drömmer om, men det finns både för- och nackdelar med detta.

Nackdelarna med denna typ av förvaltning kan vara att det är svårt att bedriva en ändamålsenlig fiskevård om fiskerättsägaren inte äger fiske i stora vattenområden, allra helst hela vatten, till exempel har en egen sjö. Fördelarna med denna typ av förvaltning är att det är enklare att fatta beslut och skapa en näringsverksamhet kring fisket eftersom ingen annan behöver tiillfrågas.

Samfällt fiske

I vatten där fiske är samfällt, vilket beskrivits i flik 3, finns det två olika sätt att förvalta fisket, vilka regleras i lag (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter. Om man för samfälligheten till vilken fisket hör har bildat en förening för förvaltningen så är fisket föreningsförvaltat. Har man inte bildat en förening så är fisket delägarförvaltat.

Delägarförvaltning

Om ett fiske är samfällt, men det inte finns någon samfällighetsförening bildad som förvaltar samfälligheten så har man en delägarförvaltning. Vid delägarförvaltning av fiske får delägarna bruka fisket efter hur de kan samsas. Delägarna får därmed fatta gemensamma beslut för fiskets vård och bedrivande. Observera här att ingen delägare kan upplåta fiske till någon annan så länge som inte samtliga andra delägare i samfälligheten är överens därom, utan fisket ska enbart brukas av eller för delägarens räkning. Man kan således ej upplåta fisket till någon annan. Enda gången någon annan än delägaren får fiska är då någon fått i uppdrag av delägaren att fiska för dennes räkning. D v s fångsten skall ges till delägaren och användas för dennes räkning.
Om delägarna i samfälligheten inte kan enas om hur man skall förvalta fisket så kan en delägare begära att lantmäterimyndigheten eller någon som myndigheten förordnar hålla sammanträde med delägarna för att avgöra hur man skall förvalta fisket. Då skall samtliga kända och okända delägare kallas till mötet. Okända delägare kallas genom kungörelsedelgivning enligt delgivningslagen (2010:1932). Vid sammanträdet avgör det förvaltningsalternativ som får flest röster. Delägarna har en röst oavsett om denne äger en eller flera delägarfastigheter. Har frågan ekonomisk betydelse så ska rösterna räknas efter delägarnas andelstal i samfälligheten, dock får ingen rösta för mer än en femtedel av de närvarande röstetalen. Undantaget är dock beslut om att överlåta, inteckna fast egendom eller upplåta fast egendom med nyttjanderätt för längre tid än fem år. Då skall minst två tredjedelar av de avgivna rösterna bifalla förslaget för att det skall gälla. Vid ett delägarmöte kan även fattas beslut om att bilda en förening för förvaltningen av samfälligheten.

Föreningsförvaltning

Vid föreningsförvaltning av fiske så har det bildats och vid lantmäterimyndigheten registrerats en samfällighetsförening som vid förvaltningen skall tillgodose medlemmarnas gemensamma bästa. Vid föreningsförvaltning så sker förvaltningen genom föreningen och delägarna i samfälligheten kan vid stämma gemensamt besluta om hur förvaltningen skall skötas. För genomförandet av de beslut man fattat så skall det finnas en vid stämman utsedd styrelse som svarar för föreningens förehavanden mellan stämmorna.

När både samfällighets- och fiskevårdsområdesföreningar förvaltar fiske så är föreningsstämman det högsta beslutande organet. Styrelsen förvaltar föreningen mellan stämmorna.

Fiskevårdsområde

Fiskevårdsområden är en förvaltningsform som kom första gången år 1960 genom speciallagstiftningen lag (1960:130) om fiskevårdsområden. Man ville från statens sida med denna få fler vatten upplåtna till allmänheten för rekreationsfiske. Dock tog bildandet inte någon större fart förrän man år 1981 införde en ny lag om fiskevårdsområden. Lag (1981:533) om fiskevårdsområden förenklade bildandet då bl a kraven på att man skulle göra en komplett äganderättsutredning ändrades till att den inte behövde vara mer omfattande än att man kunde utröna så att merparten av fiskerättsägarna inte motsatte sig ett bildande. Detta innebär alltså att det inte krävs ett majoritetsbeslut för att bilda ett fiskevårdsområde, utan det räcker med att inte flertalet motsätter sig bildandet.

Syfte och verksamhet

Syftet med fiskevårdsområden är att samordna fisket, fiskevården och att främja fiskerättsägarnas gemensamma intressen. Man menade från statens sida att man genom att möjliggöra bildandet av fiskevårdsområden tillhandahöll en förvaltningsform som skapade förutsättningar för dessa syften. Man menade bland annat att fiskevårdsområdena möjliggjorde att fiske uppläts till allmänheten, och många fiskevårdsområden fick statsbidrag för bildandet under förutsättning att de lovade upplåta fisket till allmänheten. Detta menade man var ett rationellt nyttjande av fiskeresursen och genom detta och att fiskerättsägarna skulle bedriva fiskevård till stöd för fisk och vattenlevande kräft- och blötdjur så skulle deras gemensamma intressen tillgodoses eftersom de får del av den avkastning som fisket ger.

Verksamheten som en fiskevårdsområdesförening får bedriva får dock inte bli hur omfattande som helst utan föreningen får enbart bedriva verksamhet som inte är främmande för dess syften. Verksamheten som bedrivs skall alltså kunna motiveras med att den gynnar fisket och fiskevården samt fiskerättsägarnas gemensamma intressen. De gemensamma intressena handlar då om sådant som är knutet till ägandet av fisket eftersom detta är den minsta gemensamma nämnaren som de har gemensamt.

Omfattning

Fiskevårdsområdena, som förvaltas av en förening, fiskevårdsområdesförening, kan omfatta allt eller delar av fisket inom sitt geografiska område. Det kan också vara så att ett fiskevårdsområde bildats för att omfatta en viss fiskemetod. Det är exempelvis inte ovanligt att kräftfiske har undantagits från att bli en del av fiskevårdsområdet då det bildades. Men det kan även vara annat fiske som är undantaget. För det fall att visst fiske är undantaget så ligger förvaltningen av detta fiske kvar på fiskerättsägaren eller fiskerättsägarna. Fiskevårdsområdet kan omfatta både skiftat och samfällt fiske, vilket innebär att fiske från flera enstaka hemman och skifteslag kan ingå i fiskevårdsområdet. Att ett fiskevårdsområde enbart omfattar en fiskemetod eller fiske med ett visst slags redskap torde dock tillhöra undantagen. Fiskevårdsområdet kan dock inte omfatta fiske som sker utan stöd av enskild fiskerätt i enskilt vatten. Fiskevårdsområden får heller inte omfatta fiske i områden där samerna har rätt till fiske enligt rennäringslagen (1971:437) om det är fråga om kronomark ovan odlingsgränsen som står under statens omedelbara disposition eller renbetesfjällen. I övriga områden där samerna har rätt till fiske enligt rennäringslagen får fiskevårdsområden bildas, men de får inte inskränka samernas fiskerätt.

Ett fiskevårdsområde omfattat det fiske som bestämts inom ett visst område. Området ska vara lämpligt att bedriva fiskevård inom, gärna ett helt avrinningsområde eller en sjö.

Medlemskap

Medlemmar i fiskevårdsområdesföreningarna är ägarna till det fiske som ingår i fiskevårdsområdet och dessa medlemmar kan vara ägare till både skiftat och samfällt fiske. Fiskevårdsområdesföreningen kan således omfatta flera olika typer av ägande till fiske där olika typer av samfälligheter, såsom bysamfälligheter, sockenallmänningar och liknande kan ingå vid sidan av skiftat fiske där enskilda hemman, bolag eller gods är ensamma ägare till ett fiske som ingår i föreningen.

Upplåtelse av fiske

En fiskevårdsområdesförening kan upplåta fiske till allmänheten, och som sagts i tidigare så fick många föreningar statsbidrag då de bildades på villkor att fisket skulle upplåtas. Dock kan en fiskevårdsområdesförening inte upplåta en medlems hela fiske eller fiske som denne innehar med ensamrätt utan dennes samtycke, om det inte saknar betydelse för dennes försörjning. Med upplåtelse av hela fisket avses att till exempel arrendera ut ett visst fiskevatten och därmed inte låta fiskerättsägaren för detta vattenområde fiska i det. Ett exemple på detta är när fiskeklubbar hyr vatten som sedan endast upplåts till klubbens egna medlemmar.

I normalfallet så upplåter fiskevårdsområdesföreningarna fiske till allmänheten genom försäljning av fiskekort. Dessa brukar ha strängare fiskeregler och färre tillåtna fiskeredskap än de kort, vanligtvis kallade för fiskerättsbevis, som fiskerättsägarna själva kan lösa.

Utdelning av överskott och uttaxering av medlemmarna

Det är inte ovanligt att fiskevårdsområdesföreningar går med överskott och pengarna används då vanligtvis till fiskevårdsåtgärder och/eller utdelning av pengar till medlemmarna. Det senare är vanligast i vatten där det finns ett fåtal fiskerättsägare emedan det förra är vanligt i hela landet och ofta kombineras med utdelning till ägarna. Inte sällan stadgas det i föreningens stadgar att hälften av uppkommen vinst skall användas till fiskevårdsåtgärder och resterande pengar kan användas till detsamma eller delas ut till medlemmarna.

Även motsatt förhållande kan råda, det vill säga att föreningen beslutar om att dess medlemmar skall skjuta till pengar till föreningens verksamhet, så kallad uttaxering. Detta får dock enbart ske om det står i stadgarna att uttaxering kan komma att ske.

Ändringar och upplösning

Fiskevårdsområdesföreningarna kan ändras, till exempel genom att fler vatten läggs till föreningen eller vatten tas bort. Detta görs i huvudsak genom någon form av förrättning, på samma sätt som vid bildandet av föreningen och länsstyrelsen beslutar om ändringen av området.

Sanktioner

Fiskevårdsområdesföreningar har, till skillnad från andra upplåtelseformer, rätt att ta ut kontrollavgift av den som har rätt att fiska inom området, men som bryter mot föreningens regler. Mer om detta finns i flik 6.

Försäljning av fiskekort är den vanligaste formen av upplåtelse av fiske till andra än fiskerättsägarna.

Vanliga frågor

Om jag köper fiskekort i ett fiskevårdsområde, är jag då medlem?
Nej, medlem i en fiskevårdsområdesförening är den som äger fiskerätt i området. Fiskerätten följer i sin tur med ägandet av vattenområdet.

Kan andra än fiskevårdsområdesföreningar ta ut kontrollavgifter?
Svaret på denna fråga är nej eftersom kontrollavgifterna regleras i den särlagstiftning som finns för fiskevårdsområdesföreningarna.

Kan någon hävda att denne inte godtagit att dennes fiskerätt förvaltas av fiskevårdsområdesföreningen?
Det förekommer att det finns de som hävdar att de inte godtagit att fiskevårdsområdesföreningen ska förvalta deras fiske. Men så länge som fisket är införrättat i fiskevårdsområdet så är det föreningens regler som gäller för fisket.

Att tänka på

Fiskevårdsområdesföreningar är inte samma sak som fiskevårdsföreningar. En fiskevårdsområdesförenings verksamhet regleras i lag (1981:533) om fiskevårdsområden emedan fiskevårdsföreningar idag är att jämställa med klubbar och ideella föreningar. Tidigare fanns dock en mer formell föreningsform som kallades fiskevårdsförening. Dessa föreningar bestod, precis som fiskevårdsområdesföreningarna gör idag, av fiskerättsägarna. Men dessa föreningar regleras idag inte i någon egen särlagstiftning utan staten avsåg att fiskevårdsföreningarna i och med lagen om fiskevårdsområden skulle ombildas till sådana. Eventuelle icke ombildade fiskevårdsföreningar ska ha upphört sedan 1990-talet. Dock finns det sammanslutningar av fiskerättsägare som fortfarande kallar sig fiskevårdsföreningar.

Regleringar av fiske

Som fisketillsynsman har man många regler att hålla reda på och som ska tillsynas. I Sverige finns det tre olika nivåer av statliga regler. I grunden finns det lagar vilka stiftas genom beslut av riksdagen som är det högsta beslutande organet i Sverige. I lagstiftningen står ofta att regeringen får besluta om ytterligare regler som är mer detaljerade. Dessa kallas förordningar. Vid sidan av förordningar så kan även lagstiftningen ge regeringen möjlighet att utse myndigheter som kan utfärda föreskrifter. Dessa föreskrifter är oftast detaljregleringar inom ett specialområde, som till exempel fiske, och gäller inte sällan för ett visst geografiskt området, exempelvis Östersjön, eller andra områden med i huvudsak frifiskerätt. På enskilt vatten har dessutom fiskerättsägarna rätt att stifta fiskeregler.

Fiskelagen

Grunden för de bestämmelser som finns kring fisket återfinns i Fiskelagen (förkortas FL). Fiskelagen drar upp de huvudsakliga riktlinjerna för fiske inom Sveriges sjöterritorium och Sveriges ekonomiska zon . I denna lag definieras begrepp kring fisk och fiske m m, vilket genomgåtts under flik 1. Här regleras även vem som får fiska var, vilket gåtts igenom under flik 2.

Förutom detta så finns det övergripande regler för själva fiskets bedrivande i FL. Till dessa regler hör bestämmelser om fiskådra, om förhållandena inbördes mellan fiskande, bestämmelser om att använda annans strand, bestämmelser kring vanskötsel av fiske samt bestämmelser om fredningszoner inom Torneälvs fiskeområde.

Fiskådra

Fiskådra, eller kungsådra som det också kallas är en urgammal bestämmelse som gör gällande att man inte får stänga av fiskens vandringsvägar i syfte att fånga fisken, utan den ska ha chans att vandra förbi. Ursprunget till denna lag kom av att man inte skulle hindra fisken att vandra till andra som också drog nytta av den resurs som fisken var för naturahushållningen i gamla tider. En fiskerättsägare som hade rätt att fiska långt ned i en älv eller å skulle lätt kunna stänga av vattendraget så att de som bodde längre upp efter vattnet inte skulle kunna få någon fisk alls. Denna bestämmelse har följt med under historiens lopp och idag regleras (FL 17-18 §§) att i varje gren av ett vattendrag eller sund där fisken har sin gång ska det finnas en fiskådra i det djupaste vattnet. Fiskådran utgör en sjättedel av vattnets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd. Fiskådran sträcker sig sedan vidare där vattendragen har sitt inlopp eller mynning, samt vid sundens ändpunkter, med oförändrad bredd vidare tre hundra meter ut i det djupaste vattnet. För vissa fall kan länsstyrelsen besluta om att

fiskådran ska gå i en annan del av vattnet.

I eller vid fiskådran får fiskeredskap eller något annat som kan hindra fiskens vandring inte sättas ut i syfte att hindra fisken att vandra. Även detta kan länsstyrelsen besluta om undantag för.

Inbördes förhållande mellan de fiskanden

Hur man beter sig mot andra handlar först och främst om sunt förnuft. Dock regleras förhållandet mellan fiskande inbördes i fiskelagen (25-26 §§) och man slår först och främst fast att den som fiskar ska visa hänsyn till andra som vistas i området och att fiske ska bedrivas så att andra som fiskar inte hindras i onödan.

Om fler personer vill fiska på samma plats och det inte kan ske samtidigt så får de fiska i den ordning som de kom till platsen. När sedan den eller de som fiskat avslutar fisket så får inget lämnas kvar som kan hindra andra fiskanden. Man får således inte lämna kvar käppar eller annat som använts för att fästa redskap vid. Man får heller inte lämna kvar flöten, kulor, vakare eller liknande i vattnet medans man tar hem och vittjar nät i syfte att uppehålla den platsen.

Det är även reglerat hur man får använda sina redskap och fiskelagen säger att det egna fiskeredskapet ska användas så att det inte snärjs ihop med andras redskap. Man får heller inte i vatten där var och en har rätt att fiska, bedriva fiske närmare vattenbruksanläggning (fiskodling etc) och fast redskap än 100 meter om redskapet eller anläggningen är utmärkt på rätt sätt (se nedan).

Användande av annans strand

I vissa fall får man använda annans strand för att kunna fiska (27 §). Om det behövs för fisket och kan ske utan olägenhet för den som innehar stranden så får den som fiskar tillfälligt använda någon annans strand och vattenområde för att dra upp eller göra fast båt eller redskap. För yrkesfiskare som fiskar utan stöd av enskild rätt gäller samma sak, men för dem krävs det inte att det kan ske utan olägenhet bara ersättning betalas för eventuell skada och intrång.

Förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen

Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen (förkortat Ff) innehåller regeringens förtydliganden av fiskelagen. Man reglerar dels mer specifikt vilka myndigheter som får ge dispenser, tillstånd och undantag för olika slags fiske och fiskeverksamheter och man reglerar även vilka redskap som får användas. Nedan görs en översyn av vilka regler som gäller.

Skyddade arter

Enligt förordningens 5 § anges det att det är förbjudet att fiska mal och flodpärlmussla samt sådana arter av fisk, vattenlevande kräftdjur och vattenlevande blötdjur som i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) har markerats med N. Att en art har markerats med bokstaven N i artskyddsförordningen innebär att den kräver ett noggrant skydd enligt EU:s art- och habitatdirektiv. Till de arter som är markerade med N hör bl a tjockskalig målarmussla.

Förbjudna fiskemetoder

I förordningens 6 § bestäms vilka redskap man ej får använda för fiske. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen eller Havs- och vattenmyndigheten fiska med gift, sprängämnen eller andra bedövande och dödande ämnen, elektrisk ström, skjutvapen och andra redskap som fisken kan spetsas med. Dock är det tillåtet att fiska med ålsax vars tänder är högst sex millimeter och man får även använda huggkrok för att bärga fisk som fångats med andra redskap.

Det är vidare reglerat att hummer och krabba inte får fångas vid dykning.

Man får heller inte bedriva fiske efter fisk, och vattenlevande kräft- eller blötdjur som är markerade med N och F i artskyddsförordningen med redskap som inte är selektiva och som lokalt kan medföra att populationen av arten försvinner

Att fiska med elektricitet är förbjudet om man inte har fått särskilt tillstånd från Länsstyrelsen.

eller utsätts för en allvarlig störning.
Att en art är markerad med F i artskyddsförordningen innebär att den är av sådant intresse för EU att insamling i naturen och exploatering kan bli föremål för särskilda förvaltningsåtgärder vilket kan innebära att EU:s medlemsstater upprättar förvaltningsplaner för arterna.

Märkning och utmärkning av fiskeredskap

Märkning och utmärkning av fiskeredskap regeleras närmare längre ner. Dock reglerar förordningen att märkning av redskap som används vid fiske och fisksump ska göras så att det framgår vem som använder redskapet eller sumpen (15 §). Det ska även framgå om användaren är yrkes- eller fritidsfiskare samt om fisket sker med stöd av enskild rätt eller ej.

Regler kring kräftpest

I förordningen regleras även hur man ska hindra spridning av kräftpest. Den grundläggande reglen för detta återfinns i 2 kap 9 § som säger att det är förbjudet att utan föregående desinfektering använda redskap för kräftfiske i ett vatten om redskapet använts för fiske i ett annat vatten. Man får heller inte förvara eller kasta kräftor eller delar av kräftor i ett annat vatten än där de fångats och man får heller inte rengöra emballage (hinkar, baljor etc) i vilket kräftor förvarats i i ett annat vatten än där de fångats.

Länsstyrelserna får även, i syfte att hindra spridning av kräftpest, förklara ett område som kräftpestsmittat (2 kap 10 §). I ett sådant område är det förbjudet att förutom att fånga kräftor, även att saluhålla, sälja, köpa eller transportera okokta kräftor. Det är heller inte tillåtet att i ett sådant område använda fisk som betesfisk i ett annat vatten än där den fångats (2 kap 11 §).

Fiskeredskap, båtar, maskiner eller andra föremål som använts i ett område som förklarats som kräftpestsmittat får inte transporteras till någon annan sjö eller vattendrag inom eller utanför området utan att först desinfekteras.
Länsstyrelserna kan även besluta om att ett visst område skall vara skyddsområde för flodkräfta. I ett sådant område är det förbjudet att:

1. saluhålla, sälja, köpa eller transportera okokta kräftor som inte härrör från området,
2. använda fisk som betesfisk i ett annat vatten än det där den fångats,

3. utan föregående desinfektering använda fiskeredskap, båtar, maskiner eller andra föremål som har använts i vatten utanför området,
4. plantera ut signalkräftor.

Länsstyrelsen kan dock besluta om undantag från dessa förbud om det inte behövs för att hindra smittspridning (2 kap 11 §).

Utplantering av fisk kräver tillstånd från fiskerättsägarna och länsstyrelsen.

Utplantering av fisk

För att få plantera ut fisk eller flytta den från ett vatten till ett annat krävs det tillstånd av länsstyrelsen (2 kap 16 §). Länsstyrelsen kan, när de beviljar tillstånd till utplantering eller flyttning av fisk, villkora detta. Vanligt är att man villkorar sådana beslut med att intrång ej får ske i enskild rätt, det vill säga att den som vill plantera ut fisk i ett vatten också har tillstånd från fiskerättsägarna (fiskevårdsområdesföreningen, samfällighetsföreningen eller den enskilda fiskerättsägaren). Det är vanligt att beslutet villkoras med att fisken som planteras ut ska ha en viss hälsostatus. Detta gör man för att minska risken att sprida smittsamma sjukdomar till naturvatten. För att säkerställa att fiskhälsan på den fisk som planteras ut är god så har Jordbruksverket ett hälsokontrollprogram som fiskodlarna ska följa. Länsstyrelserna får heller inte ge tillstånd till utsättning av fisk om det finns risk för spridning av smittsam sjukdom (2 kap 16 §). Det är således viktigt att den som vill plantera ut fisk begär tillstånd av länsstyrelsen samt kollar med den fiskodling man vill köpa fisk ifrån så att det är kontrollerad enligt de villkor som ställs upp både av havs- och vattenmyndigheten) och av länsstyrelserna (lyssna med länsstyrelsens fiskeansvarige innan utplantering).
Att sakna tillstånd till utplantering är således ett brott och man skall även ha i beaktande att det till exempel räknas som ett brott att släppa ut levande betesfisk i ett annat vatten än där de fångades. Så det är inte bara de vanliga fiskevårdande utplanteringarna som räknas in under denna paragraf.

Närmare regler kring utplantering och flyttning av fisk återfinns i Havs- och vattenmyndighetens föreskrift som de tog över från det nu nedlagda Fiskeriverket och som heter Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2011:13) om utsättning av fisk samt flyttning av fisk i andra fall än mellan fiskodlingar.

Myndighetsföreskrifter

I övrigt kan Havs- och vattenmyndigheten genom sina myndighetsföreskrifter reglera fiskets bedrivande eller begränsa detsamma med avseende på vilken fisk som fångas, vilka fiskemetoder som får användas och vilka regler som skall gälla inom ett visst område. Dessa föreskrifter gäller dock bara i havet och i de fem stora sjöarna upp till första definitiva vandringshindret.

Fiskeriverkets föreskrift om fisket i Skagerack, Kattegatt och Östersjön

Fisket i havet freglerar fisket i Fiskeriverkets föreskrift (2004:36) om fisket i Skagerack, Kattegatt och Östersjön.

Dessa föreskrifter är omfattande och reglerar fisket i havsområdena inom Sveriges sjöterritorium och Sveriges ekonomiska zon. De motsvarar föreskrifterna om fisket i sötvattensområdena och dess upplägg är liknande med att de har olika kapitel för olika typer av fiske samt egna kapitel för varje vattenområde. I dessa föreskrifter regleras även fiske i förhållande till andra länder. Men i övrigt finns det fredningstider, fredade

arter, bestämmelser om fångstredskap med mera.

I föreskrifterna regleras även vilket fiske som kräver tillstånd och av vem tillstånd ska ges. Havs- och vattenmyndigheten har till exempel meddelat föreskrifter om att länsstyrelsen ska besluta om fasta redskap som i någon del är djupare än en och enhalv meter.

I föreskrifterna reglerar man även vilka redskap och hur många som man får använda i vatten där fisket är fritt för var och en, det vill säga allmänt vatten och vatten med olika slags frifiskerätt, när man inte fiskar med stöd av enskild rätt. De rörliga redskap som är tillåtna att använda är endast nät, långrev, ryssja, bur, handredskap och håv. Det maximala antalet redskap som får användas återfinns i nedanstående tabell.

Maximalt antal redskap som får användas på allmänt vatten och vatten med frifiskerätt. Vissa undantag finns.

Redskap	Begränsning
Nät	Max 6 redskap får användas samtidigt, dock maximalt 180 meter.
Långrev	Max 6 redskap får användas samtidigt, dock maximalt 100 krokar per lång-rev.
Ryssja	Max 6 redskap får användas samtidigt.
Bur	Maximalt 6 stycken redskap. Dock får maximalt 14 stycken hummertinor användas samtidigt.

Fiskeriverkets föreskrifter om fisket i sötvattensområdena

Fiskeriverkets föreskrift (2004:37) om fisket i sötvattensområdena motsvarar föreskrifterna för havet, men här regleras fisket i de fem stora sjöarna och vattendragen som mynnar i dessa samt i havet upp till första definitiva vandrings–hindret.

Även denna föreskrift har Havs- och vattenmyndigheten ärvt efter Fiskeriverket och man hittar i storts sett samma regler som i föreskriften för havet, men i denna är reglerna uppdelade efter de olika sötvattnen, exempelvis finns fiskeregler med minimimått och liknande för var och en av de stora sjöarna med tillrinnande vattendrag samt samma regler för de i havet mynnande åarna och älvarna.

Fiskeriverkets föreskrifter om utsättning av fisk samt flyttning av fisk i andra fall än mellan fiskodlingar

Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 2011:13) om utsättning av fisk samt flyttning av fisk i andra fall än mellan fiskodlingar är en av de föreskrifter- som havs- och vattenmyndigheten har ärvt ifrån Fiskeriverket och den reglerar när och hur fisk får flyttas och planteras ut. Här regleras bland annat för vilka fiskarter och stammar man kan få tillstånd till utplantering av, samt under vilka förutsättningar dessa får planteras ut.

I denna föreskrift regleras även vilka fisksjukdomar som fisken ska vara kontrollerad för och frisk från för att få sättas ut. Den fisk som sätts ut ska även vara kliniskt frisk vid utsättningstillfället.

Med smittsamma sjukdomar avses av EU beslutade sjukdomar vilka återfinns i bilagan till föreskriften. Till de sjukdomarna hör exempelvis koiherpes som är vanlig på olagligt från utlandet till Sverige införd karp och vit pricksjuka, vilken kan finnas på bland annat okokta räkor. Dessa fisksjukdomar skulle kunna medföra synnerligen allvarliga konsekvenser för fisk och kräftor om den kom in i landet.

Sverige har idag ett bra smittskyddsläge och dessa regleringar syftar till att behålla det.

Fiskeriverkets föreskrifter om märkning och utmärkning av fiskeredskap

Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 1994:14) om

märkning och utmärkning av fiskeredskap kompletterar reglerna i förordningen om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen i fråga om hur fiskeredskap ska märkas ut inom Sveriges ekonomiska zon och territorialhav samt i inre vatten vid kusterna och i sjöarna Vänern, Vättern, Mälaren och Hjälmaren. Dessa föreskrifter gäller dock inte vid fiske från is. I figuren nedan visas hur redskap av olika slag ska vara utmärkta.

Vänster: Foto av utmärkt fast redskap med flagga och gult toppkryss. Nedan: Beskrivning av olika utmärkningar av fiskeredskap.

De vanligaste typerna av utmärkningar och vilken typ av redskap de utmärker

Figur: Fiskeriverkets föreskrift (1994:14) om märkning och utmärkning av fiskeredskap

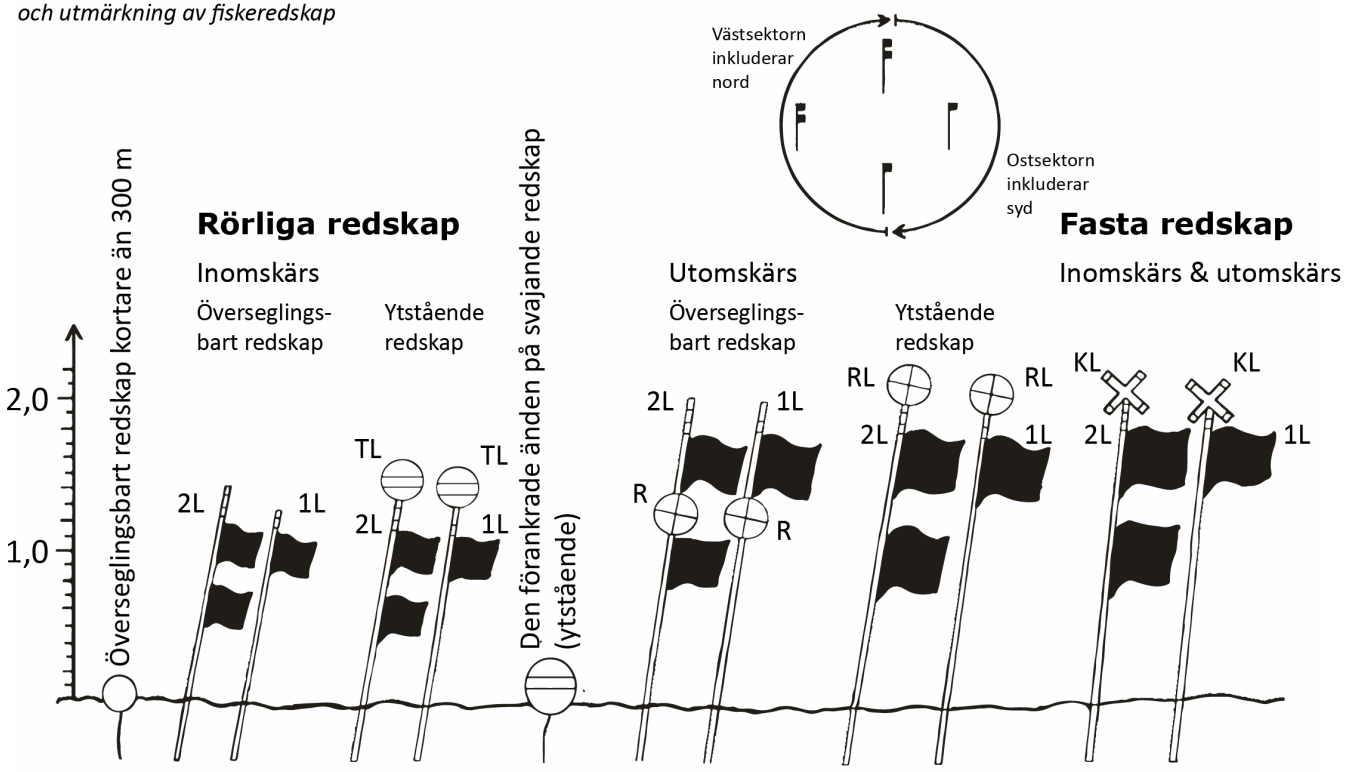

Förkortningar: L=Gul ljusreflex; T=Toppklot (med ljusreflex) på ytstående redskap (kan vara klotformad radarreflektor); R=Radarreflektor; RL=Radarreflektor med ljusreflex; KL=Kryss med ljusreflexer i ytterändarna.

Övriga föreskrifter

Förutom dessa finns det även regler som gäller för en viss tid, t ex kan Havs- och vattenmyndigheten utfärda förbud för visst fiske i ett visst vattenområde för en viss tid etc. Man har exempelvis utfärdat förbud mot torskfiske under del av år i Kattegatt och ändring av fiskekvoter i vissa områden. Dessa regler gäller sällan ”vanliga” fisketillsynsmän utan används framförallt av statliga myndigheter i sin kontroll av yrkesfisket.

Övriga regleringar av fiske

Förutom att staten reglerar fisket så kan fiskerättsägarna på enskilt vatten sätta upp egna regler för det fiske som de förfogar över. Inte minst skriver fiskevårdsområdesföreningar, fiskeklubbar och andra som upplåter fiske till andra regler för hur detta fiske ska bedrivas. Dessa fiskeregler får inte bryta mot lagar, förordningar eller föreskrifter. Dock får de vara strängare än statens regler, men aldrig mildare. Exempelvis så kan fiskerättsägarna sätta ett högre minimimått

än det som staten satt upp. Fiskevårdsområdesföreningar har dessutom möjlighet att bestämma att de ska ta ut kontrollavgift av de som bryter mot av föreningen fastställda fiskeregler. I övriga fall så handlar regelbrotten om avtalsöverträdelse. Mer om detta i flik 6.

I enskilt vattenbestämmer i huvudsak fiskerättsägarna över upplåtelser och fiskeregler. I vissa områden kan även myndigheterna ha rätt att utfärda fiskeregler.

Vanliga frågor

Vilka lagar bör man ha koll på som fisketillsynsman?
Man ska givetvis ha insikt i all svensk lagstiftning och ingen kan hävda att man inte visste om en lag om man blir anklagad för att bryta mot den. Men i praktiken så är det svårt att kunna alla lagar och oftast brukar sunt förnuft räcka långt. Dock bör man som fisketillsynsman ha extra bra koll på nedanstående lagstiftningar:

- Fiskelag (1993:787)
- Lag (1981:533) om fiskevårdsområden
- Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen
- Artskyddsförordningen (2007:845)
- Fiskeriverkets föreskrifter (2004:36) om fisket i Skagerack, Kattegatt och Östersjön
- Fiskeriverkets föreskrifter (2004:37) om fisket i sötvattensområdena
- Fiskeriverkets föreskrifter (1994:14) om märkning och utmärkning av fiskeredskap.

När man tillsynar är det nödvändigt att man har en bra uppfattning om vad som regleras i dessa författningar. Men sen kanske man inte kan alla i detalj. det är då bra att ha dessa med sig ut i fält så man ka kolla upp det man är osäker på.

Ska alla redskap vara utmärkta ensligt HaV:s föreskrifter?
Reglerna om utmärkning och märkning av fiskeredskap gäller inte för alla vatten utan enbart för dem som Havs- och vattenmyndigheten har föreskriftsrätt i (de stora sjöarna och havet upp till och med första definitiva vandringshindret).

Att tänka på

Läs igenom all lagstiftning så att du har en god orientering om vad som regleras i denna. Ha den sedan utskriven och med dig när du tillsynar så du snabbt kan kolla upp eventuella osäkerheter. Det är också bra att ha någon att ringa till som är bra på fisketillsyn när man blir osäker. Så ha gärna kontakt med någon som varit tillsynsman ett längre tag tills du blivit varm i kläderna som tillsynsman. Gå även gärna parallellt med denne i början då du ska börja utöva tillsyn. Detta så att du får en uppfattning om hur man ska tillämpa reglerna.

Flik 6

Beivrande av lag- och regelöverträdelser

För att fiskebestämmelser, oavsett vem som utfärdat dem, ska vara effektiva så måste det finnas en fisketillsyn med möjligheter att beivra överträdelser av gällande regler. Olika typer av regler kan ge olika typer av påföljder. Brott mot lagar och förordningar kan ge fängelse som strängaste påföljd emedan överträdelse av myndighetsföreskrifter enbart kan ge böter som påföljd. När det gäller överträdelse av fiskeregler som är uppsatta av fiskerättsägarna själva eller sådana som arrenderar vatten av dessa så skiljer sig reglerna åt även här. Överträdelser av fiskevårdsområdesföreningars regler kan medföra kontrollavgift, vilken föreningen har rätt att utfärda. Överträdelse av enskild fiskerättsägares regler eller av regler utfärdade av arrendatorer eller andra som inte är fastslagna av fiskevårdsområdesförening får vanligtvis betraktas som avtalsbrott och får därför beivras genom civilrättslig process.

Överträdelse av lagar, förordningar och föreskrifter

Överträdelser av lagar, förordningar och föreskrifter kan polisanmälas. Det är brott mot statens uppställda regler och då är det polis och åklagare som har till uppgift att beivra överträdelserna. Vilka straff som kan bli påföljd regleras i fiskelagen i 37-44 paragraferna. Där regleras dels direkt vilken påföljd det kan bli vid överträdelser av fiskelagen, men även indirekt genom att den anger vilka påföljder det kan bli för överträdelser mot förordningar och föreskrifter som har utfärdats med stöd av bestämmelser i fiskelagen. Överträdelser av både lagen och förordningen kan ge fängelsestraff beroende på vilken paragraf man bryter mot.

Några exempel på påföljder för överträdelser av fiskelagens bestämmelser är bland annat att den som fiskar utan tillstånd (olovligt fiske) eller som stänger av fiskådra kan dömas till ett års fängelse och i grova fall upp till två års fängelse. Om man däremot efter avslutat fiske lämnar kvar något som kan störa andra fiskande eller om man låter egna redskapet snärja ihop sig med andras eller om man tränger sig in på en fiskeplats fastän att man inte var där först, så kan man dömas till böter.

Förutom själva straffet i form av fängelse eller böter kan den som begår en överträdelse av lagstiftningen få sina fiskeredskap, sin båt och andra hjälpmedel (t.ex. bil) beslagtagna och förverkade av staten.

Den som är fisketillsynsman ska ha en god blick över vilka brott som kan ge vilka straff. Det är viktigt att ha koll på detta då olika straffpåföljd ger fisketillsynsmannen olika möjligheter att ingripa mot den misstänkte.

Överträdelse av fiskevårdsområdesförenings regler

Fiskevårdsområdesföreningar regleras av en särlagstiftning och sedan den 1 januari 2011 kan föreningarna själva beivra överträdelser av deras eget regelverk. Tidigare kunde fiskevårdsområdesföreningar polisanmäla överträdelser av sina regler då detta föll under allmänt åtal, men detta ändrades med att man gjorde en revision av lag om fiskevårdsområden.

Kontrollavgift eller polisanmälan

Den som köpt fiskekort, löst fiskerättsbevis eller på annat sätt har rätt att fiska inom ett fiskevårdsområde kan få en kontrollavgift utfärdad emot sig om denne bryter mot fiskeregler eller stadgar. Däremot kan fiskevårdsområdesföreningen ej utfärda kontrollavgift mot den som ej har rätt att fiska i föreningens vatten. Om föreningen ertappar någon som fiskar i föreningens vatten utan att ha rätt till detta, dvs genom att ha underlåtit att lösa fiskekort eller fiskerättsbevis eller på annat sätt fått den rätten, så kan föreningen polisanmäla denne.

Föreningen kan, som nämnts, dock ej längre polisanmäla den som fiskar i strid med föreningens regler utan det är kontrollavgiftsmöjligheten som ersatt möjligheten till detta. Detta medför även att fiskevårdsområdesföreningen vid fisketillsyn ej heller längre kan ta redskap i beslag för den som bryter mot föreningens regler. Däremot kan den fångst som tagits i strid med regelverket beslagtas av föreningen, som då har rätt till fisken. I figuren nedan beskrivs på ett överskådligt vis när föreningen skall polisanmäla respektive utfärda kontrollavgift.

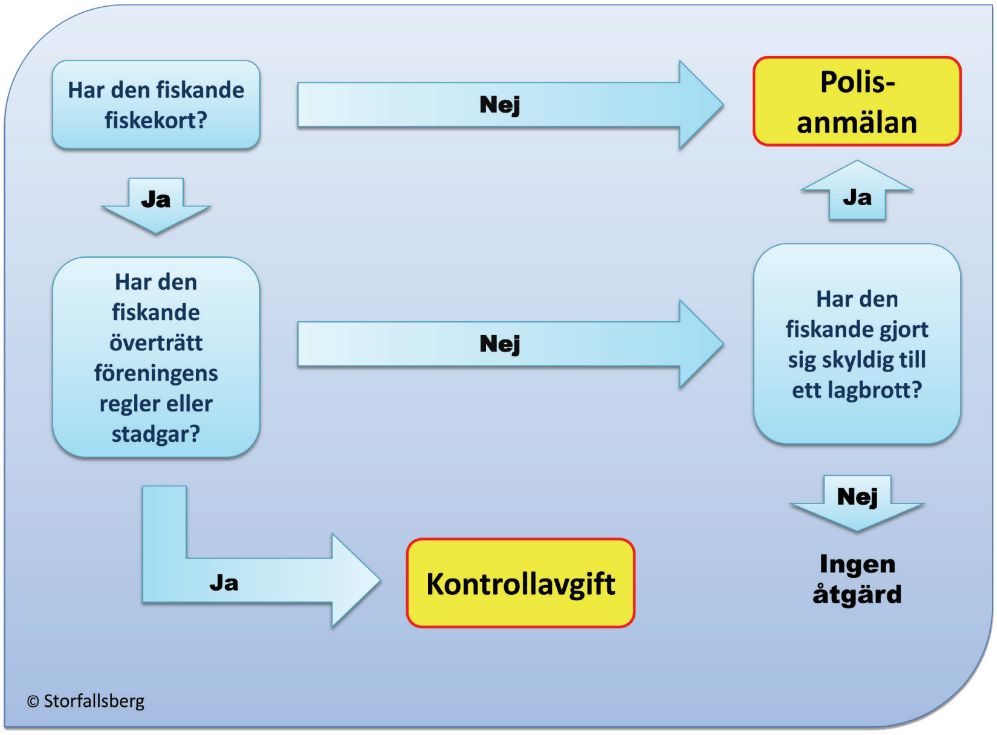

Figur som klargör när man ska ta ut kontrollavgift eller göra polisanmälan.

När får kontrollavgift inte tas ut?

Kontrollavgift får som nämnts ovan inte tas ut av den som saknar rätt att fiska inom fiskevårdsområdet, utan då ska polisanmälan göras. Det finns dock flera undantag från när en fiskevårdsområdesförening kan ta ut kontrollavgift av den som har rätt att fiska inom området, men som bryter mot reglerna för fisket. I grunden får man inte ta ut kontrollavgift om det är uppenbart oskäligt att göra så, och man ska då särskilt beakta om överträdelsen berott på:

1. Sjukdom som gjort att den fiskande inte förmått att på egen hand fullgöra sina skyldigheter och inte heller förmått att ge någon annan i uppdrag att göra det,
2. berott på att den fiskande på grund av ålder eller bristande mognad inte kunnat tillgodogöra sig om reglerna för fisket, eller
3. vilseledande eller missvisande regler om fisket.

De tillfällen man inte ska ta ut kontrollavgift vid är således ganska självklara och det handlar om sunt förnuft.

När det gäller den tredje punkten, vilseledande information så gäller att både de fiskande och den som ska bevaka att regler efterföljs har fått korrekta och tydliga uppgifter om vilka fiskeregler som gäller. Detta ansvar vilar tungt på fiskevårdsområdesföreningens styrelse att hantera.

Att informera de fiskande på ett tydligt sätt om reglerna för fisket är alltså en av hörnpelarna för att kunna utfärda kontrollavgift. Det är således viktigt att alla fiskeregler sammanställs så att de på ett tydligt och enkelt sätt kan delas ut till de som köper fiskekort, fiskerättsbevis eller på annat sätt får fiska. Man bör även överväga att låta de som ska fiska kvittera att de mottagit fiskereglerna. Detta så att det vid en eventuell tvist kan bevisas att de tagit del av reglerna.

Kontrollavgiftens storlek

I lag om fiskevårdsområden regleras att kontrollavgiftens storlek inte får överskrida tio procent av ett prisbasbelopp. Aktuellt prisbasbelopp hittar man på Statistiska centralbyråns hemsida (www.scb.se), men år 2015 var prisbasbeloppet 44 500 kronor. Detta innebär att kontrollavgifterna som ett fiskevårdsområde tar ut inte får överstiga 4 450 kronor för en förseelse år 2015.

Det är viktigt att fiskevårdsområdesföreningen har tydliga regler om hur fisket får bedrivas. Informationen måste vara tydlig, men den får aldrig vara vilseledande.

Att utfärda kontrollavgift

När fisketillsynsmannen, eller annan som tillsynar fisket inom fiskevårdsområdet, upptäcker någon som har rätt att fiska inom området, men som bryter mot fiskereglerna kan denne alltså utfärda kontrollavgift. Att utfärda kontrollavgift innebär i praktiken att fisketillsynsmannen överlämnar en betalningsuppmaning, en faktura, till den fiskande. Detta kan göras på två sätt. Fisketillsynsmannen kan ha med sig betalningsuppmaningar ut vid bedrivandet av fisketillsyn. När någon ertappas med att ha begått en regelöverträdelse så kan fisketillsynsmannen upplysa denne om överträdelsen och direkt, på plats, utfärda kontrollavgiften. Det andra sättet är att fisketillsynsmannen på plats upplyser den fiskande om att denne gjort sig skyldig till överträdelse av fiskereglerna och att denne kommer att få en betalningsupp–maning/faktura per post.

Betalningsuppmaningen skall innehålla information om vem den riktar sig till (den fiskande), vem som utfärdar avgiften (föreningen och eventuellt även fisketillsynsman), varför kontrollavgift tas ut (vilka regler som den fiskande brutit mot), sista betalningsdatum, belopp och vart pengarna skall betalas (konto- eller gironummer). Betalningsuppmaningen motsvarar en ordinär faktura med samma uppgifter som en sådan i utformningen. Man ska här även tänka på att alltid begära legitimation så att den fiskande kan styrka sin identitet. Detta är särskilt viktigt då man utfärdar kontrollavgift eftersom rätt person ska ha betalningsuppmaningen. Uppges fel identitet, i

Bestrids fiskevårdsområdesföreningens kontrollavgift så får föreningen gå vidare med denna till tingsrätten i den ort där överträdelsen begicks.

värsta fall någon oskyldigs identitet, så kan det bli besvärligt för denne eftersom indrivning av ej betalda kontrollavgifter kan skickas vidare till kronofogden.

Om man ej får betalt?

Om den som fått en kontrollavgift utfärdad emot sig inte betalar denna inom den tid som satts i betalningsuppmaningen så skall fiskevårdsområdesföreningen påminna den fiskande om betalningsansvaret. I påminnelsen skall informeras om sista betalningsdag. Om betalning trots detta ej inkommer så får föreningen gå vidare och vidta åtgärder för att inkassera avgiften enligt inkassolagen. Detta innebär att föreningen efter påminnelse kan skicka ett inkassokrav till den fiskande och därefter, om betalning ej görs, gå vidare till Kronofogdemyndigheten för att få ett betalningsföreläggande för den fiskande.

Om den fiskande istället kommer med ett giltigt bestridande av betalningsuppmaningen skall föreningen inte använda sig av inkassoförfarande, utan istället vända sig till tingsrätten i den ort där fisket ägde rum. Med giltigt bestridande avses att den fiskande bestrider kontrollavgiften, vilket kan göras genom att denne skriver på betalningsuppmaningen att denna bestrids och sänder denna till fiskevårdsområdesföreningen.

Det räknas inte som ett giltigt bestridande att ange t.ex. att man inte har några pengar eller att man har varit bortrest. En giltig bestridan måste utgöra en invändning i sak, dvs att invändningen kan innebära att fiskevårdsområdesföreningen– helt eller delvis – förlorar sin rätt att kräva betalt. Det kan tex handla om att den fiskande fått felaktig eller otydlig information om fiskeregler eller att denne varit sjuk och inte kunnat fullgöra sina plikter.

För sådana fall får föreningen göra en bedömning om bestridandet är skäligt eller ej och anser man det drar man tillbaka kontrollavgiften, anses bestridandet ej vara skäligt så går man vidare till Tingsrätten.

Enligt lag om fiskevårdsområden så ska felaktigt uttagen kontrollavgift betalas tillbaka. Man får heller ej skicka ut inkassokrav osv till den som fått en felaktig kontrollavgift utfärdad emot sig.

Överträdelse av övriga fiskeregler

I övriga fall, när det inte handlar om överträdelser av statens fiskeregler eller av fiskevårdsområdesförenings regler, utan om enskilda fiskerättsägares eller arrendatorers regler så utgör dessa övereträdelser avtalsbrott. Om någon fiskar utan tillåtelse så är det även ett brott när det begås mot någon enskild, fiskeförening eller liknande. Skillnaden är dock att dessas regler inte har något lagskydd utan är att jämställa med vilket avtalsbrott som helst. Har någon enskild sålt fiskekort som berättigar till fiske med flugspö och den fiskande använder spinnspö så är det ett avtalsbrott eftersom upplåtelsen av fisket får ses som ett avtal. I vissa fall skulle dock någon form av lagbrott kunna uppkomma, tex då den fiskande fångar för många fiskar. Detta skulle då kunna jämföras med snatteri eller stöld eftersom den fiskande köpt rättigheten att fånga tre fiskar men den fjärde, övertaliga fisken, inte ingår i köpet. Fisketillsynsmannen får i dessa fall göra polisanmälan och låta de rätttsvårdande myndigheterna reda ut vilka lagar som är tillämpbara.

Vanliga frågor

Kan man ta ut kontrollavgift av den som inte köpt fiskekort?
Nej, enbart den som har rätt att fiska i ett vattenområde, t. ex. genom att ha köpt fiskekort eller löst fiskerättsbevis kan få kontrollavgift utfärdad mot sig. Saknas rätt att fiska är det en lagöverträdelse och polisanmälan ska göras.

Vi har en fiskeklubb som har en tjärn, får vi ta ut kontrollavgift?
Nej, kontrollavgifter regleras i lag (1981:533) om fiskevårdsområden och därför är det bara fiskevårdsområdesföreningar som får utfärda kontrollavgifter.

Om vi inte kan ta ut kontrollavgifter, vilka sanktionsmöjligheter har vi då?
Det kan vara svårt att beivra dessa. Men även för andra föreningar än fiskevårdsområdesföreningar är det viktigt att man skriver bra och tydliga regler. Eventuellt kan man i dessa fiskeregler skriva in att överträdelse av reglerna medför att fiskekortet dras in. Detta gör flera föreningar och om detta är lagenligt har inte prövats i domstol. Vissa föreningar har även skrivit in i sina regler att överträdelse av dem kan medföra att en avgift tas ut.

I övriga fall så är andra föreningar än fiskevårdsområdesföreningar lämnade åt att driva regelöverträdelser civilrättsligt genom att stämma den som brytit mot reglerna.

Arrenderar man vatten av en fiskevårdsområdesförening kan man be dessa besluta om de regler man vill ha och sedan ber man om att få bli tillsynsman för detta vatte å fiskevårdsområdesföreningens vägnar. På så sätt kan man ta ut kontrollavgifter som fiskeförening genom fiskevårdsområdesföreningen.

Att tänka på

Fiskevårdsområdesföreningen måste se till att ha väl genomarbetade och tydliga regler som varken den fiskande eller fisketillsynsmannen kan ta misste på. Det är även viktigt att fisketillsynmannen och dennes uppdragsgivare går igenom vilka lagar och regler som gäller och hur strängt man vill att dessa ska tillämpas.

Fisketillsynsmannen måste själv tillse att denne har koll på vilka fiskeregler som är utfärdade av staten (lagar, förordningar och föreskrifter) samt av andra. Detta för att kunna ha full koll på vilken påföljd som kkommer av vilken överträdelse.

Övergripande om fisketillsyn

Fisketillsynen i Sverige är uppdelad på ett flertal olika aktörer. Både myndigheter och enskilda rättighetshavare kan bedriva fisketillsyn. Även allmänheten kan, i viss mån, se till så att fiskelagstiftningen efterlevs genom att de har rätt att ingripa när brott begås. Men när man talar om fisketillsyn till vardags så är det speciellt förordnade fisketillsynsmän man talar om, men även polisen, kustbevakningen och andra myndigheter bedriver fisketillsyn och har olika uppdrag på fisketillsynens område.

Polismyndigheten

Polisen verksamhet och uppdrag regleras i polislagen (1984:387). I den står att polisen som ett led i samhällets verksamhet för att främja rättvisa och trygghet ska bedriva arbete som syftar till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet samt att i övrigt tillförsäkra allmänheten skydd och annan hjälp och att det till polisens uppgifter hör att:

1. förebygga brott och andra störningar av den allmänna ordningen eller säkerheten,
2. övervaka den allmänna ordningen och säkerheten, hindra störningar därav samt ingripa när sådana har inträffat,
3. bedriva spaning och utredning i fråga om brott som hör under allmänt åtal,
4. lämna allmänheten skydd, upplysningar och annan hjälp, när sådant bistånd lämpligen kan ges av polisen,
5. fullgöra den verksamhet som ankommer på polisen enligt särskilda bestämmelser.

Polisen har således i grunden en uppgift att bekämpa brott och detta gäller även brott mot fiskelagstiftningen. I fiskelagen regleras även att polisen på begäran ska lämna den hjälp som behövs för fisketillsynen.

Förutom den ordinarie polisen finns sjöpolisen vilka idag finns i Stockholm och Västra Götaland. Sjöpolisen har samma uppgifter och skyldigheter som ordinarie polis, men de har specialkompetens för att bla hantera stölder av båtar och båtutrustning. Till deras uppgifter hör bla att utöva fisketillsyn och utreda brott mot fiskelagstiftningen, men de ska även:

- Förebygga och ingripa mot sjöfylleri, fartöverträdelser och vårdslöshet i sjötrafiken.
- Förebygga och ingripa mot stölder av båtmotorer, båtar och andra vattenfordon.
- Utöva jakttillsyn.
- Delta i räddningsinsatser och utreda olyckor på sjön.
- Precis som andra poliser ingripa mot alla brott, oavsett om de sker på land eller till sjöss.

Foto: Kustbevakningen

Kustbevakningen

Kustbevakningen är en civil myndighet som sorterar under Försvarsdepartementet och dess verksamhet regleras i förordning (2007:853) med instruktion för Kustbevakningen. I denna förordning klargörs myndighetens uppdrag. I första paragrafen första stycken står att "Kustbevakningen har till uppgift att bedriva sjöövervakning och utföra räddningstjänst till sjöss. Kustbevakningen ska också ha förmåga att förebygga, motstå och hantera krissituationer inom sitt ansvarsområde. Verksamheten bedrivs inom Sveriges sjöterritorium och ekonomiska zon samt på land i anslutning till dessa vatten. Vad gäller sjöar, kanaler och vattendrag omfattar verksamheten enbart Vänern och Mälaren samt i fråga om miljöräddningtjänst också Vättern."

Därefter regleras att Kustbevakningen även ska bistå andra myndigheter när det gäller brottsbekämpning och förhindra och upptäcka brottslig verksamhet, ingripa vid misstanke om brott samt utreda och beivra brott eller bistå med utredningen av brott. Till detta hör att de även ska bedriva tillsyns- och kontrollverksamhet i fråga om bla fiske.

Kustbevakningen har ifråga om fisketillsyn uppgifter som inte bara kommer direkt av svenska staten utan även av mellanstatliga avtal och EU.

Kustbevakningen ska bla bedriva sådan övervakning av fisket som följer av:

1. konventionen av den 31 december 1932 mellan Sverige och Danmark angående fiskeriförhållandena i de till Sverige och Danmark gränsande farvattnen (SÖ 1933:13),
2. avtalet mellan Europeiska unionen och Konungariket Norge om ömsesidigt tillträde till fisket i Skagerrak för fartyg som för dansk, norsk och svensk flagg,
3. gränsälvsöverenskommelsen av den 11 november 2009 mellan Sverige och Finland (SÖ 2010:21), och
4. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1380/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma fiskeripolitiken, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1954/2003 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordningar (EG) nr 2371/2002 och (EG) nr 639/2004 och rådets beslut 2004/585/EG.

För verksamhet får även Kustbevakningen i vissa fall utse behöriga tjänstemän att vara gemenskapsinspektörer för EU.

Kustbevakningen ska även ansvara för Sveriges del av de kontrollåtgärder som Europeiska unionen genomför till sjöss inom ett område

som regleras av Nordostatlantiska fiskerikommissionen (NEAFC) och som sträcker sig över hela östra Nordatlanten.

För att kunna genomföra alla dessa uppgifter har Kustbevakningen sedan 1983 polisiära befogenheter. För att fullgöra sina uppgifter förfogar man bland annat över en rad avancerad utrustning till vilket bland annat specialutrustade plan och fartyg hör.

Havs- och vattenmyndigheten

Havs- och vattenmyndigheten har det övergripande ansvaret för EU:s fiskerikontroll i Sverige. Det medför att myndigheten har ansvar för kontroll av den fisk som fångas, landas, importeras, exporteras, transporteras och säljs i Sverige. Detta sker huvudsakligen genom kontroll av efterlevnad av de regler som gäller för yrkesfisket i landet. Det kan handla om uppföljning av kvoter och effort (fisketid), dokumentkontroll, landningskontroll, transportkontroll och beslut om fiskestopp. Man har även ansvar för att fiskerikontrollen utvecklas.

Havs- och vattenmyndigheten delar även årligen ut anslag till länsstyrelserna som de kan använda för att bedriva fisketillsyn eller för utveckling av fisketillsyn i länen. Tidigare var dessa pengar öronmärkta för tillsynsverksamhet och fiskevård, men sedan år 2013 är det upp till de olika länsstyrelserna att själva internt fördela dessa medel. Länsstyrelserna har dock över lag fortsatt att avsätta medel till fisketillsyn. Framförallt avsätts pengar för tillsynen i de vatten där Havs- och vattenmyndigheten har föreskriftsrätt, det vill säga efter kusten och i de fem stora sjöarna.

Länsstyrelserna

Fisketillsyn

Länsstyrelserna får årligen anslag från havs- och vattenmyndigheten för att bedriva olika vattenprojekt. En del av dessa pengar används för att bedriva fisketillsyn samt för utveckling av fisketillsynen. Länen ansvarar i huvudsak för de vattenområden som ligger inom länen, men i de stora sjöarna finns det samordningslän som ansvarar för tillsynen i hela sjön. I Vänern ansvarar Länsstyrelsen i Västra Götalands län, i Vättern Länsstyrelsen i Jönköpings län, Hjälmaren ansvarar Länsstyrelsen i Örebro län, i Mälaren Länsstyrelsen i Västmanlands län och i Storsjön Länsstyrelsen i Jämtlands län.

Länsstyrelserna har löst sitt ansvar för fisketillsynen på olika sätt. Vissa län har egen anställd personal som bedriver tillsynen och andra har överlåtit tillsynen på uppdragstagare, till exempel kommun eller fiskeförening eller fiskevårdsområdesförening.

Förordnande av fisketillsynsmän

Förutom att vissa länsstyrelser själva bedriver fisketillsyn så är det den myndigheten som förordnar fisketillsynsmän. Det är länsstyrelsen i fisketillsynsmannens hemlän som utfärdar förordnandet. Dessa förordnanden sker efter behov i samverkan mellan uppdragsgivaren och länsstyrelsen.

Länsstyrelserna bedriver fisketillsyn framförallt i de vatten där allmänheten har rätt att bedriva fiske.

Övriga

Förutom ovanstående myndigheter så kan även enskilda bedriva fisketillsyn. Förordnade fisketillsynsmän kan bedriva fisketillsyn på uppdrag av enskilda, men de är förordnade tjänstemän och åtnjuter därför det rättsskydd som tjänstemän har (mer om detta i flik 10). Det är detta som skiljer fisketillsynsmännen från enskilda fiskerättsägare eller funktionärer i föreningar (fiskeklubbar, fiskevårdsområdesföreningar etc) som förvaltar fiske och som bedriver fisketillsyn i sina vatten. Det krävs således inget särskilt tillstånd i sig för att se till så att ingen bedriver olagligt eller olovligt fiske eller på annat sätt bryter mot uppsatta regler, utan det kan vem som helst göra. Dock är det bra om de som sköter fisketillsynen har en grunkompetens kring lagstiftningen som reglerar vad man får göra om man upptäcker någon som begått en överträdelse och vad som gäller kring fisket.

Det svenska rätts-väsendet

Det svenska rättsväsendet är baserat på flera olika myndigheter som har olika uppgifter. Dels har man polis och åklagare, vilka ska se uppprätthålla lag och ordning samt se till att misstänkta brottslingar lagförs. Dels har man domstolarna, vilka var för sig är egna myndigheter med egna ansvarsområden. Domstolarna är även över- och underordnade varandra så att de kan granska varandras beslut. Detta för att ingen som anklagas för något brott ska bli felaktigt dömd, utan alla ska ha rätt att få sin sak prövad av en högre instans. Förutom dessa myndigheter finns även andra myndigheter, bland annat justitiekanslern och justitieombudsmannen, vilka arbetar med det svenska rättsväsendet.

Polisen

Polisanmälan och beslut om förundersökning

Polisens uppgifter avhandlades under flik 7 men i det svenska rättssystemet så har polisen en stor roll i att upprätthålla lag och ordning. Till detta så hör att förebygga och beivra brott. Till det senare så ingår att lagföra de som brytit mot den svenska lagstiftningen. Därför är det till polisen man vänder sig när man vill göra en polisanmälan. Detta gäller givetvis även för fisketillsynsmannen eller dennes uppdragsgivare. Till polisanmälan ska givetvis så mycket dokumentation och bevisning som möjligt fogas för att underlätta för polisen att fatta beslut om de ska inleda en så kallad förundersökning. Förundersökningen utförs av polis och åklagare och den är en noggrann brottsutredning vilken syftar till att se om åtal ska väckas.

Polisens huvuduppgifter är att förebygga och beivra brott.

Huvudregeln för polis och åklagare är att alla brott ska utredas, men i vissa fall kan de lägga ner eller avstå från att inleda en förundersökning. Detta kan de göra om om brottet bara skulle få liten betydelse för en persons sammanlagda

straff och använd framförallt om en person är misstänkt för flera brott eller nyligen dömts för andra brott med högre straffvärde.

Även om en förundersökningen inte inleds eller läggs ner så kan polis och åklagare besluta om att ta upp den på nytt om nya bevis eller andra omständigheter som styrker bevisläget framkommer.

Förundersökning

När polisen och åklagaren väl beslutat att förundersökning ska inledas utses en förundersökningsledare, vilken kan vara polis eller åklagare. Förundersökningsledaren har en brottsutredare från polisen till sin hjälp.

När förundersökningen är klar så ska den som anmält brottet få ta del av vad den har lett fram till. Detta oberoende av om brottet klarats upp och utredningen lett fram till åtal eller ej. Har det lett fram till åtal övergår arbetet med att få den tilltalade dömd till åklagaren. Om det ej lett till åtal så har man även rätt att ta del av grunderna för beslutet att lägga ner ärendet.

Har förundersökningen lagts ner och man är missnöjd med detta kan man begära överprövning av detta beslut. Det görs hos polisen som då ska överlämna ärendet till åklagare för ny bedömning.

Böter

Vid vissa, mindre allvarliga brott behöver inte polisen starta en förundersökning utan en polisman kan utfärda straff i form av böter direkt på brottsplatsen. Det handlar vanligtvis om fortkörningsböter eller så kallad ordningsbot.

Åklagarmyndigheten

Åklagaren har till uppgift attutreda brott och lagföra de misstänkta i domstol.

Vid sidan av polisen utreder även åklagarmyndigheten brott. Detta görs vanligtvis tillsammans med polisen genom att åklagaren deltar vid förhör med misstänkta, brottsoffer och eventuella vittnen. När denna förundersökning är klar fattar åklagaren beslut om det finns tillräckligt med bevis för att åtal ska väckas mot den misstänkte. Den bedömning åklagaren då gör är om denne tror att bevisläget är sådant att det finns möjligheter att få den misstänkte dömd för brott.

Åtal

Om åtal väcks blir det rättegång. Denna genomförs i domstolen och det är då åklagarens uppgift att bevisa att den skyldige har begått brottet. I domstolen redogör åklagaren för bevisläget, håller förhör med misstänkta, vittnen och eventuella experter, t.ex. brottsutredare, kriminaltekniker eller andra med särskilda sakkunskaper som kan vara av vikt för att domstolen i slutänden ska ha så bra underlag som möjligt att fatta beslut om dom på.

Strafföreläggande

I vissa mindre allvarliga brott kan åklagaren utfärda så kallat strafföreläggande. Det innebär att den misstänkte erkänner brottet, varvid åklagaren själv kan utfärda böter. I dessa fall uteblir rättegång vid domstol.

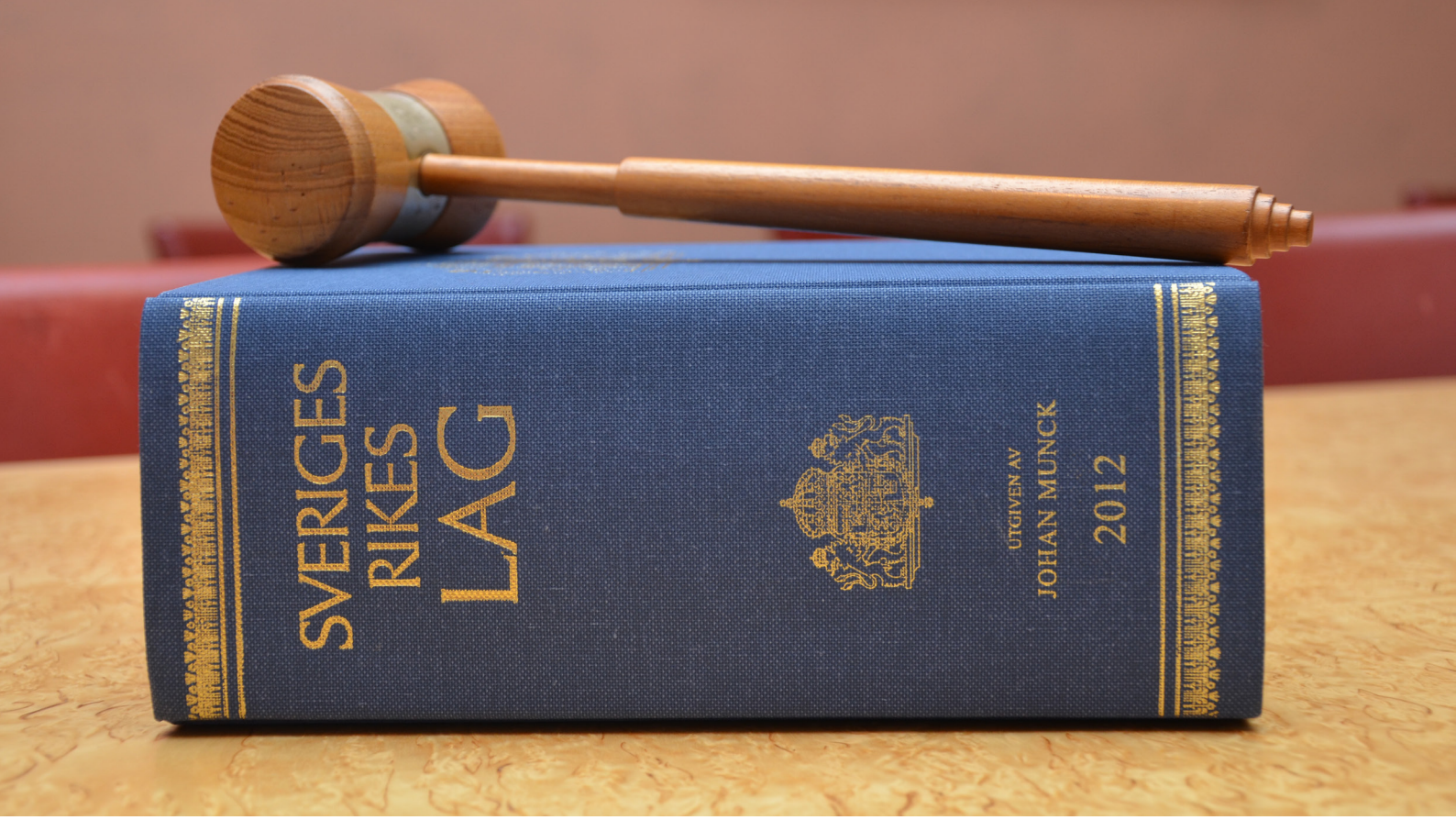

Domstolarna

I Sverige finns ett antal olika domstolar vilka är indelade i tre huvudkategorier, vilka är:

1. De allmänna domstolarna;
2. Förvaltningsdomstolarna, och;
3. Specialdomstolarna.

De allmänna domstolarna är framförallt de som fisketillsynmän kommer i kontakt med och de behandlas speciellt längre ner.

Förvaltningsdomstolarna. Förvaltningsdomstolarna är uppdelade i tre nivåer, förvaltningsrätten, kammarrätten och högsta förvaltningsdomstolen. Dessa domstolars uppgift är främst att handha tvistemål mellan enskilda och myndigheter. Främst handlar det till exempel om avgöranden i ärenden där myndigheters beslut har överklagats. Att domstolarna är indelade i olika nivåer innebär att ett ärende kan överklagas till nästa instans om någon part är missnöjd med domslutet.

Specialdomstolarna. Specialdomstolarna är domstolar som är inriktade på vissa, speciella ärendetyper. De specialdomstolar som finns i Sverige är bland annat Mark- och miljödomstolen, arbetsdomstolen och arrendenämnden. Dessa domstolar handhar ärenden inom sina särskila specialkompetenser. Exempelvis handhar Mark- och miljödomstolen ärenden kring vattenverksamheter (kraftverk, muddringar o.s.v.) och naturvård.

De allmänna domstolarna

De allmänna domstolarna är de som fisketillsynsmän framförallt kommer att komma i kontakt med då de handhar både brott och den talan som fiskevårdsområdesföreningar kan väcka för att få ut en bestriden kontrollavgift. Dessa domstolar delas in i tingsrätterna, hovrätterna och Högsta domstolen.

Tingsrätterna. I Sverige finns det 48 tingsrätter som är fördelade från norr till söder. Dessa domstolar är de första som man kommer i kontakt med vid brottsmål, men de hanterar även tvister mellan enskilda personer. I det senare fallet handlar det främst för fisketillsynsmännens del om att fiskevårdsområdesföreningarna kan väcka talan i tingsrätten för att få ut bestridna kontrollavgifter.

I tingsrätterna arbetar det anställda lagfarna domare vilka utses av regeringen och vid sidan av dessa finns det politiskt tillsatta nämndemän vilka är lekmannadomare. Nämndemännen är som sagt lekmän och alltså inte anställda av tingsrätten utan utsedda från de olika partierna i kommunfullmäktige för fyra år i taget.

I normalfallet tjänstgör en lagfaren domare och tre nämndemän under en rättegång och domen fälls genom omröstning bland dessa.

Svea hovrätt. En av landets sex hovrätter.

Hovrätterna. Ett domslut från Tingsrätterna kan överklagas till Hovrätten. I Sverige finns det sex hovrätter som var och en har en domkrets, ett område som de ansvarar för och som omfattar mellan fem och fjorton tingsrätter. Till hovrätterna kan man överklaga beslut från tingsrätterna som man inte är nöjd med. Dock krävs det inte sällan prövningstillstånd för att man ska få driva ett ärende i hovrätten. Prövningstillstånd innebär att en högre domstol prövar om den ska lyfta ett ärende så att det får prövas i denna domstol. Denna prövning görs eftersom de högre domstolarna enbart har en kontrollerande funktion mot de lägre domstolarna och därmed enbart tar upp ärenden där de lägre domstolarna dömt fel eller ärenden som kan få en prejudicerande verkan.

För domar i brottmål krävs prövningstillstånd om den tilltalade frikänts eller dömts till böter. I fall där det dömts till fängelse krävs dock inget prövningstillstånd.

Vid hovrätterna dömer tre lagfarna domare och två nämndemän, som även de är utsedda för fyra år i taget, dock av landstingen och inte av kommunerna.

Högsta domstolen. Högsta domstolen (HD) är Sveriges högsta rättsinstans och ligger i Bondeska palatset vid Riddarhustorget i Stockholm. Till HD kommer ärenden som avgjorts i tings- eller hovrätterna, men det krävs alltid prövningstillstånd för att HD ska ta upp ett ärende. För att få ett prövningstillstånd krävs det att det framgår av hovrättens dom eller beslut om avgörandet får överklagas eller inte. Vidare krävs det nästan alltid att det överklagade ärendet är av sådan art att det är viktigt att få fram en dom som kan vara vägledande för landets tingsrätter och hovrätter för att HD ska bevilja prövningstillstånd.

Att tänka på

Som Fisketillsynsman kan man bli kallad som vittne både till polis och åklagare före domstolsförhandlingarna och till själva rättegången. Blir man kallad till förhör så är det viktigt att man har bilden klart för sig vad som hände vid det aktuella tillfället. Det är i detta fall fisketillsynsmannens uppgift och skyldighet att ge en så korrekt bild som möjligt av det inträffade. Som stöd för att göra detta är det minsta man kan begära av tillsynsmannen att denne så snart som möjligt efter händelsen dokumenterar sina iakttagelser skriftligt. Läs mer om dokumentationen i flik 11.

I övrigt kan det rekommenderas att man som fisketillsynsman besöker någon rättegång för att på så sätt får en större förståelse för hur dessa går till och vad man kan förvänta sig som vittne i rättssalen. De flesta rättegångar är öppna för besökare.

Några rättsvårdande begrepp

Som fisketilsynsman finns det ett antal begrepp som man bör känna till. Det handlar om begrepp som gör det lättare att ta till sig rättsinformation från de rättsvårdande myndigheterna (polis, åklagare och domstolar), inte minst i fråga om domar som kan ge ledning vid framtida fisketillsyn. Men det handlar även om att kunna göra sig förstådd när man pratar med dessa myndigheter. Över huvud taget är det viktigt att alla parter som agerar rättsvårdande, vilket ju faktiskt fisketillsynsmännen gör, pratar samma språk så att man undviker missförstånd och allt som kan följa på det.

Gripa, anhålla och häkta

Gripande

Gripande innebär att man frihetsberövar någon som är misstänkt för brott. Polisen får i vissa brådskande fall gripa någon om det finns skäl för detta trots att det i normalläget krävs anhållningsbeslut för detta. Envar får dock gripa den som begått ett brott, varpå det kan följa fängelsestraff, om denne påträffas på bar gärning eller flyende fot. Detta kallas för envarsgripande. Envar får också gripa efterlysta personer.

Har man gripit någon så ska dessa skyndsamt överlämnas till polisen. Polisen skall då skyndsamt förhöra den gripne och åklagaren skall besluta om denne skall sättas på fri fot eller anhållas.

Gripanden får enbart göras av en var då det kan följa fängelse på det brott som utförts.

Anhållande

Anhållande skiljer sig mot gripande genom att det föregåtts av ett beslut av åklagare att en viss person som är misstänkt för brott ska anhållas.

Anhållande kan följas på gripande om åklagaren beslutar om detta efter det inledande förhöret som gjorts efter gripandet. Man får inte vara anhållen längre tid än nödvändigt och huvudregeln

säger att åklagaren redan samma dag eller senast dagen efter anhållandet måste bestämma sig för om den misstänkte skall begäras häktad eller ska släppas.

Häktning

Häktning innebär att någon under längre tid frihetsberövas och som grund för ett häktningsbeslut krävs att den misstänkte är skäligen misstänkt (den lägre misstankegraden) eller på sannolika skäl misstänkt (den högre misstankegraden) och straffpåföljden måste kunna bli minst ett år. Häktningsbeslut utfärdas av domstol och kan som längst vara frihetsberövad i 14 dagar varefter ny häkningsförhandling ska hållas om inte åtal har väckts.

Husrannsakan, beslag och förverkande

Att titta i någons väska, ryggsäck eller andra slutna utrymmen kan räknas som husrannsakan och får inte göras utan medgivande.

Husrannsakan

Med husrannsakan avses undersökning av hus, rum eller andra typer av slutna förvaringsställen som inte är tillgängliga för allmänheten. Det kan alltså handla om hus, ekonomibyggnader, båtar, bilar och bankfack. För att en husrannsakan ska få genomföras så måste det kunna antas att brott har begåtts. I huvudsak kan åklagare eller domstol, på begäran av åklagare, fatta beslut om husrannsakan. I enstaka fall kan enskilda poliser besluta om att genomföra husrannsakan. Husrannsakan får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Fisketillsynsman får inte genomföra husrannsakan!

Beslag

Beslag innebär att någons egendom tas om hand och som kan antas ha betydelse för utredningen av ett brott. Om ett brott kan ge mer än sex månaders fängelse som påföljd kan även sådant som blivit utbyte vid brottet tas i beslag. Detta innebär att exempelvis pengar som fåtts från ett brott kan beslagtas.

Förverkande

Förverkande innebär att egendom eller behållning av denna vid försäljning som är tagen i beslag kan beslutas tillfalla staten. Detta beslut tas av domstol eller åklagare (vid strafföreläggande, om egendomen ej är av betydande värde) och det som kan förklaras förverkat är det utbyte (vinst) som kommit av brottet. Detta kan handla om både egendom och värdet av den egendom som förklaras förverkad.

Även egendom som använts som hjälpmedel för att genomföra ett brott kan förklaras förverkad till staten. Vidare kan ersättningar för kostnader som uppkommit i samband med brott förklaras förverkade.

Misstankegrad

I Sverige finns fyra olika misstankegrader och dessa styr vilka tvångsmedel som de rättsvårdande myndigheterna får använda sig av. Dessa fyra är

1. Kan misstänkas;
2. Skäligen misstänkt;
3. På sannolika skäl misstänkt, och;
4. Tillräckliga skäl för åtal.

Kan misstänkas

Att någon kan misstänkas innebär att personen i fråga har haft möjlighet att begå ett brott, men att det inte finns något särskilt som tyder på att

denne begått brottet. På denna misstankegrad får inga tvångsmedel såsom husrannsakan, kroppsvisitation eller frihetsberövande följa.

Skäligen misstänkt

Om någon är skäligen misstänk så finns det objektiva omständigheter, t ex vittnen som kan knyta den misstänkte till brottsplatsen, som talar för att den misstänkte är den som utfört brottet. På denna misstankegrad kan vissa tvångsåtgärder vidtas såsom kroppsvisitation och husrannsakan.

På sannolika skäl misstänkt

På sannolika skäl misstänkt är den som vid en objektiv bedömning kan anses berättigat misstänkt, exempelvis genom att ett vittne sett den misstänkte utföra brottet eller att det finns teknisk bevisning som binder den misstänkte till brottet.

Tillräckliga skäl för åtal

När åklagaren på objektiva grunder kan förvänta sig att nå en fällande dom genom att rätten anser att det är ställt bortom allt rimligt tvivel att den misstänkte gjort sig skyldig till brottet så anses det finnas tillräckliga skäl för åtal.

På bar gärning och flyende fot

På bar gärning

Begreppet bar gärning används ofta i brottssammanhang och det innebär att någon ertappas under pågående brott. Man måste alltså se att någon begår ett brott för att denne ska vara ertappad på bar gärning. På bar gärning kan också kallas ”på färsk gärning”.

På flyende fot

Att någon är på flyende fot innebär att någon flyr direkt efter ett genomfört brott och att den som sett brottet direkt följer efter den flyende för att gripa denne. Har den misstänkte undkommit, om så bara för en liten stund, så betraktas denne ej längre vara på flyende fot. För att någon ska vara på flyende fot så måste den som förföljer denne således hela tiden ha visuell kontakt med den flyende.

Böter

När det gäller böter så ska dessa inte blandas ihop med de kontrollavgifter som i vardagslig tal kallas böter, exempelvis "parkeringsböter" eller de kontrollavgifter fiskevårdsområdesföreningar får ta ut vid överträdelser av deras fiskeregler. I Sverige finns det dock tre "riktiga" sorters böter som kan utdömas av domstol, åklagare eller polis:

1. Dagsböter;
2. Penningböter, och;
3. Normerande böter.

Dagsböter

Dagsböterna, vilket är det som det vanligaste när det handlar om fiskebrott, bestäms till ett vissta antal beroende på hur allvarligt brottet är och hur stor varje dagsbot bli är beroende av hur den bötfälldes ekonomi ser ut. Dagsböter döms ut av åklagare genom strafföreläggande eller av domstol.

Penningböter

Penningböter är bestämda engångsbelopp av det slag som döms ut vid exempelvis trafikförseelser. Dessa kan dömas ut av polis, åklagare och domstol.

Normerande böter

Normerande böter enligt särskilda bestämningsgrunder används sällan, dock används dessa som påföljd vid en del fiskebrott. Exempelvis följer av Fiskelagens 41 § att om någon vid fiske i näringsverksamhet har begått brott enligt 37 eller 40 § genom att bedriva otillåtet fiske eller genom att brista i skyldigheten att lämna uppgift om fisket skall, om gärningen avser verksamhet som innefattar användning av fiskefartyg försett med motor och påföljden bestäms till böter, böterna bestämmas till ett krontal som motsvarar lägst tio och högst femhundra gånger antalet kilowatt i motorerna på fiskefartyget. Minsta bötesbelopp är ettusen kronor. De normerande böterna är således knutna till fiskefartygets motorstyrka. De normerande böterna döms ut av domstol eller åklagare (genom strafföreläggande).

Att tänka på

"På bar gärning" och "På flyende fot" är två begrepp som det är viktigt att man som fisketillsynsman har god insikt i. Detta så att man inte överträder sina befogenheter och själv råkar illa ut.

Är man osäker eller har man förlorat kontakten med den som flyr är det bättre att låta udda vara rätt och låta personen löpa än att ge sig in i en situation där risken är stor att man gör fel.

Befogenheter, rättskydd och skyldigheter

Som fisketillsynsman är det av yttersta vikt att man vet vad man sysslar med. Det gäller att alltid uppträda korrekt, att alltid vara påläst på lagstiftning, fiskeregler och annat som berör fisket. Men det gäller också att kunna hantera människor och att kunna hålla sig lugn i även de mest krävande situationerna. Man ska kunna hantera allt från berusade personer och bråkstakar till hyggligt folk som vill ha tips och råd inför fisket i ett för dem nytt vatten. Man är som fisketillsynsman inte bara någon som ska upprätthålla fiskelagar och fiskeregler, man är även sin uppdragsgivares ansikte utåt. Fisketillsynsmannen är den person som de fiskande möter, de möter aldrig eller sällan fiskevårdsområdesföreningens eller bolagets styrelse.

Grundläggande om fisketillsyn

De regler som ligger till grund för fisketillsynsmannens verksamhet är 34 § fiskelagen samt Fiskeriverkets föreskrifter (FIFS 1985:3) om fisketillsynsmän. I första stycket i 34 § fiskelagen står att ”För tillsyn över efterlevnaden av denna lag och de föreskrifter meddelade med stöd av lagen får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer utse fisketillsynsmän.” Detta Förtydligas i FIFS 1985:3 där det står att ”En fisketillsynsman skall inom sitt tjänstgöringsområde utöva tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter för fisket och fiskevården i fiskelagen (1993:787), i författningar som har meddelats med stöd av fiskelagen samt i EU:s förordningar om den gemensamma fiskeripolitiken.”

Således ingår inte tillsyn av efterlevnaden av en fiskeklubbs, fiskerättsägares eller fiskevårdsområdesförenings egna regler i de lagstadgade uppgifter som en fisketillsynsman har. Dock finns det inget som hindrar att fisketillsynsmannen även tillsynar detta samtidigt som denne tillsynar fiskelagen och övrig därtill knuten lagstiftning efterlevs. Det kan snarare vara en fördel att den som även tillser till exempel en fiskevårdsområdesförenings regler även är utbildad till fisketillsynsman eftersom det ställs snarlika krav

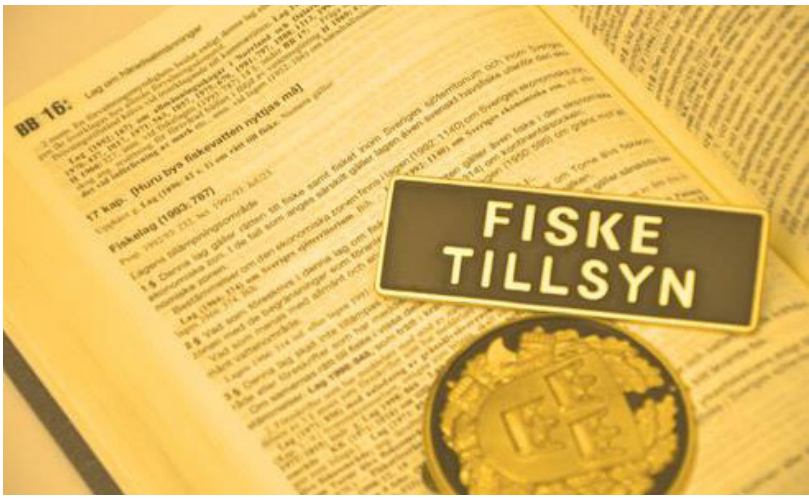

I huvudsak har en fisketillsynsman i uppgift att tillsyna fiskelagstiftningen.

på den som utfärdar kontrollavgift i ett fiskevårdsområde som den som förordnas till tillsynsman. I lag (1981:533) om fiskevårdsområden skrivs att fiskevårdsområdesföreningen bör se till att den som övervakar efterlevnaden av förbud eller villkor som enligt stadgarna eller fiskestämmans beslut gäller för fisket inom fiskevårdsområdet har de kunskaper som behövs. Detta innebär således att den som svarar för fisketillsynen inte bara går denna utbildning, utan även ajourhåller sin kunskap med ny lagstiftning och nya rättsfall och liknande.

Befogenheter

Eftersom fisketillsynsmannen är av länsstyrelsen förordnad tjänsteman får denna vidta vissa åtgärder som andra inte får. Dessutom så har fisketillsynsmannen vissa ytterligare rättigheter som den som inte är förordnad av länsstyrelsen har.

Allmänt

För att fullgöra sitt uppdrag har fisketillsynsmannen ett antal verktyg i form av befogenheter till sin hjälp. Dessa regleras i 34 § fiskelagen som säger att fisketillsynsmän, befattningshavare hos Havs- och vattenmyndigheten, länsstyrelsen eller annan myndighet i vars uppgifter det ingår att bevaka efterlevnaden av bestämmelser om fiske har rätt att:

1. få tillträde till fartyg, fordon, områden, anläggningar, byggnader, lokaler och andra utrymmen där fisk och utrustning för fisket förvaras eller hanteras för att där göra de undersökningar och ta de prover som behövs för tillsynen utan att ersättning lämnas,
2. på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen, och
3. få den hjälp som behövs för tillsynen av den som är föremål för åtgärden.

Förutom detta så ska polismyndigheten lämna fisketillsynsman den hjälp som behövs för att denne ska kunna genomföra tillsynen. Detta är nödvändigt eftersom fisketillsynsman inte har rätt att undersöka stängda eller låsta utrymmen såsom byggnader, utrymmen på båtar, bilar eller väskor. Så rätten att få tillträde enligt punkten 1 ovan innebär inte en rätt att ta sig in i dessa utrymmen utan att den som är föremål för tillsynen gett sitt medgivande, utan den innebär bara att den som är föremål för kontrollen saknar rätt att få ersättning när tillsynsmannen tar sig in i dessa lokaler eller områden.

Husrannsakan och tillträde till utrymmen

Fisketillsynsman har inte rätt att själv genomföra husrannsakan. Fisketillsynsman kan fråga om denne får titta i ett slutet utrymme, men denne kan ej begära att få det om den som är föremål för tillsynen vägrar. Om fisketillsynsman vägras tillträde till ett utrymme eller liknande för att företa en enligt 34 § fiskelagen så måste tillsynsmannen begära hjälp av kustbevakningen eller polisen. Det krävs alltså inte att misstanke om brott föreligger för att tillträde skall kunna begäras, utan det kan handla om åtgärder som ingår i den ordinarie fisketillsynen.

Om fisketillsynsmannen misstänker att brott har begåtts och den misstänkte inte medger undersökning av väskor, slutna utrymmen eller liknande så skall polis tillkalas. Polisens möjligheter att genomföra undersökning av sådana utrymmen är betydligt mer omfattande och regleras i 28 § rättegångsbalken.

Husrannsakan i hus, rum eller slutet förvaringsställe får företas av polis om det krävs för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan ha betydelse för utredningen av brottet eller för att förverka utbyte av brottslig verksamhet. För att husrannsakan skall få företas krävs att det föreligger skälig misstanke om brott för vilket det finns fängelse i straffskalan.

Gripande

Fisketillsynsman har inga ytterligare rättigheter, utöver de som envar har, att gripa någon utan det är det så kallade ”envarsgripandet” som fisketillsynsmannen kan använda sig av. Detta regleras i rättegångsbalken 24 kap 7 § och stadgar att om den som har begått brott, på vilket fängelse kan följa, påträffas på bar gärning eller flyende fot, får han gripas av envar. Envar får också gripa den som är efterlyst för brott. Den gripne skall skyndsamt överlämnas till närmaste polisman. Att någon påträffas på bar gärning

innebär, som beskrivits i flik 9, att man måste se denne begå brottet och att någon anträffas på flyende fot innebär, som även det beskrivits i samma flik, att den som förföljer någon som gjort ett brott hela tiden har kontakt med denna. Om fisketillsynsmannen, om så för ett kort ögonblick, tappar kontakten med den som är på flyende fot så får denne ej längre gripa den flyende. Fisketillsynsmannen kan alltså inte gripa någon som inte är tagen på bar gärning eller flyende fot.

Beslag

Enligt 34 § fiskelagen kan fisketillsynsman även ges förordnande att ta egendom i beslag. Denna beslagsrätt innebär att om någon ertappas på bar gärning under pågående brott mot fiskelagen får fisketillsynman (samt befattningshavare hos Kustbevakningen, havs- och vattenmyndigheten samt länsstyrelsen, i vilkas arbetsuppgifter fisketillsyn ingår) ta fisk, redskap, fiskefartyg eller andra föremål i beslag. Dessa ska dock på skäliga grunder kunna antas ha betydelse för utredningen av brottet eller så ska föremålet kunna antas bli föremål för förverkande enligt fiskelagen. Samma befogenheter tillfaller även enskilda fiskerättsägare eller någon som företräder denne om fisket kränker dennes enskilda rätt.

Om beslag av egendom har gjorts så ska den som gjort detta skyndsamt anmäla detta till polis eller åklagare, varvid den som tar emot anmälan ska förfara som om denne själv gjort beslaget. Om innehavare av enskild rätt eller företrädare för denne tar fisk i beslag, få denne behålla fisken utan att anmäla det om beslaget grundar sig på brott mot fiskelagen eller överträdelse av fiskevårdsområdesförenings stadgar eller fiskeregler.

Förverkas fisk som tagits i beslag vid intrång i enskild rätt skall fisken eller det värde som fisken utgör tillfalla fiskerättsägaren.

Rätt att bruka våld

Fisketillsynsmannen har i vissa fall rätt att bruka våld i sin tjänsteutövning. Självklart ska fisketillsynsmannen enbart i undantagsfall bruka våld och våldet måste alltid stå i proportion till nyttan av dess användning i fisketillsynen. Om det väl blir nödvändigt att använda våld så regleras detta i 10 och 29 §§ polislagen (1984:387). Där regleras att fisketillsynsman i likhet med envar, får använda våld, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt. Fisketillsynsman får även använda våld i sin tjänsteutövning om man möts av motstånd då man med laga stöd ska gripa någon. Denna rättighet har envar som gör ett så kallat envarsgripande.

Fisketillsynsman får dessutom använda våld, i den mån andra medel är otillräckliga och det med hänsyn till omständigheterna är försvarligt när denne skall verkställa ett beslag. Det vill säga, om fisketillsynsmannen ska göra beslag och den som är föremål för åtgärden vägrar att lämna ifrån sig exempelvis ett fiskespö, så kan fisketillsynsmannen begagna sig av ett visst våld för att få tag i fiskespöet.

Fisketillsynsmannens rätt att använda våld är även intimt sammanhängande med nödvärnsrättens bestämmelser.

Det som nödvärnsrätten innebär enligt brottsbalken 24 kap 1 § är att en handling som någon begår i nödvärn endast utgör brott om den är oförsvarlig med hänsyn till angreppets beskaffenhet och det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt. Rätt till nödvärn föreligger enligt Bb 24 kap 1 § mot:

1. Ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp på person eller egendom,
2. Den som med våld eller hot om våld eller på annat sätt hindrar att egendom återtas i anslutning till att ett brott tagits på bar gärning,
3. Den som olovligen trängt in i eller försöker tränga in i rum, hus, gård eller fartyg, eller;
4. Den som vägrar lämna bostad efter tillsägelse.

Fisketillsynsmannen kan således även använda det våld som är nödvändigt vid ovanstående fyra punkter. Våldsanvändningen måste dock vara försvarlig och får inte vara grövre än vad som är ytterst nödvändigt för att uppnå någon av de ovan stående fyra punkterna. Om våld används som inte är försvarligt enligt vad som sagts så kan det medföra straffansvar och att medvetet använda mer våld än vad som är försvarligt kan medföra att fisketillsynsmannen gör sig skyldig till misshandel och myndighetsmissbruk.

Blir någon skadad på grund av fisketillsynsmannens våldsanvändning så ska denne se till att den skadade får vård om behov föreligger för detta.

Skyddsvisitation

Om en fisketillsynsman griper någon har denne samma rätt som envar att skyddsvisitera den gripne. Skyddsvisitation innebär inte någon utömande genomsökning av den gripnes tillhörigheter och ska inte blandas ihop med kroppsvisitation, utan syftet med denna regleras i polislagens (1984:387) 19 och 29 §§. Där står att om någon frihetsberövar (griper) någon så har denne rätt att visitera den gripne i den utsträckning som är nödvändig för att kunna ta om hand vapen eller andra farliga föremål samt för att kunna fastställa identiteten på denne. Huvudsyftet med skyddsvisitationen ska alltså vara att undanröja det som kan utgöra fara för både fisketillsynsmannen och den gripne. Kroppsvisitation får inte genomföras av annan än polisman. Detta gäller även om den gripne ger sitt samtycke till kroppsvisitering eller till och med begär att sådan skall genomföras.

Förstärkt rättsskydd

Fisketillsynsman räknas som tjänsteman och för sådana finns det ett antal paragrafer i lagstiftningen som ska verka som skydd för denne. Bland annat ger det högre straffvärde att bruka våld eller hot mot fisketillsynsman än mot andra och det ger även högre straffvärde om någon åsamkar fisketillsynsman annan skada, exempelvis på egendom.

Hot och våld mot tjänsteman

Av länsstyrelsen förordnad fisketillsynsman betraktas i lagens mening som tjänsteman och har därigenom det förstärkta rättsskydd som gäller för sådana. Därigenom gör sig den som brukar våld mot en fisketillsynsman skyldig till våld mot tjänsteman. Samma sak gäller om någon hotar en fisketillsynsman så gör denne sig skyldig till hot mot tjänsteman. Hot och våld mot tjänsteman regleras i brottsbalkens (1962:700) 17 kap 1 §.

Hot eller våld mot tjänsteman innebär att någon hotar eller använder våld mot en fisketillsynsman för att tvinga denna till åtgärd eller för att hindra denne från åtgärd. Hot eller våld mot tjänsteman kan även vara att hämnas för åtgärd som fisketillsynsmannen genomfört i tjänsten eller att någon förgriper sig på någon för det den tidigare gjort i tjänsten. För denna typ av brott kan den som döms dömas till fyra års fängelse, eller om brottet är ringa, sex månaders fängelse eller böter.

Förgripelse mot tjänsteman

Om någon försöker hindra någon i sin tjänsteutövning, hämnas för detsamma eller på något sätt gör något som medför lidande eller skada eller annan olägenhet för tjänstemannen utöver vad som kan klassas som hot eller våld mot tjänsteman gör denne sig skyldig till förgripelse mot tjänsteman. Förgripelse mot tjänsteman reglerar i brottsbalken 17 kap 2 § är ett brott som kan ge fängelse i sex månader eller böter om inte brottet anses som grovt varvid fängelse i upp till fyra år kan följa.

Att hämnas på en fisketillsynsman räknas som förgripelse mot tjänsteman.

Våldsamt motstånd

I Brottsbalkens (Brb) 17 kap 4 § regleras våldsamt motstånd. Med detta avses att någon sätter sig till motvärn eller på annat sätt brukar våld mot någon i dess myndighetsutövning, på annat sätt än vad som sagts tidigare om hot och våld mot tjänsteman samt förgripelse mot tjänsteman.

Våldsamt motstånd kan exempelvis uppkomma då någon sätter sig till motvärn mot ett gripande eller ett beslag.

Påföljden för våldsamt motstånd är böter eller fängelse i högst sex månader.

Skyddsvisitation

Skyddsvisitation innebär enbart att man får söka igenom en gripens persons egendom i så måtto att man kan avlägsna föremål som kan vara farliga för fisketillsynsmannen, polisen, annan eller den gripne själv. Det handlar således om att plocka bort knivar, saxar och annat som kan användas som vapen. Det kan även handla om sprutor och annat för det fall att den gripne är narkoman eller liknande.

Man får således genomsöka personens kläder efter sådant som kan användas som vapen eller på annat sätt åsamka skada. Detta görs genom att man känner utanpå fickor och kläder i första hand och hittar man då något misstänkt kan man titta i fickan för att avlägsna föremålet.

Man får INTE genomsöka den gripnes tillhörigheter utöver vad som är skäligt för att säkerställa att vapen och annat som den gripne kan skada sig och andra med. Man får alltså inte genomsöka ryggsäckar eller liknande som den gripne inte har tillgång till.

Skyldigheter

Fisketillsynsmannen har inte bara rättigheter, utan även skyldigheter. Som förordnad fisketillsynsman är man som tidigare sagst även att anse som tjänsteman och med detta följer givetvis högt ställda krav på opartiskhet och att man ska behandla de man ingriper mot med respekt och diskretion. Här efter följer några av de skyldigheter man har som fisketillsynsman.

Klargjord ställning

Som fisketillsynsman så måste man bära sina tjänstetecken synligt eller så ska man klargöra sin ställning som fisketillsynsman på annat sätt. Detta eftersom det är viktigt att de man ingriper mot ska veta vem man är och att man är att betrakta som tjänstgörande tjänsteman. Inte minst är det viktigt när det handlar om det förstärkta rättskyddet att man klargjort sin ställning.

Man ska även som fisketillsynsman medföra sitt förordnande och giltig legitimation. Denna ska på begäran visas upp för den som man bedriver tillsyn mot.

Tystnadsplikt

Då fisketillsynsmannens uppdrag är offentligrättsligt och denne är att betrakta som tjänsteman så kan i vissa fall uppgifter som denne får reda på omfattas av offentlighets- och sekretesslagens (2009:400) bestämmelser. Direkt så kan det handla om att någon är misstänkt för brott eller liknande. Att bryta sekretessen kan medföra att fisketillsynsmannen gör sig skyldig till brott och kan därmed straffas för detta. Exakt vad som är brottsligt att röja går att ta reda på, men genom normalt sunt förnuft så ska detta inte vara ett problem. Som fisketillsynsman ska man inte röja uppgifter som man får från polisen om någon enskild. Man ska heller inte röja uppgifter om någon enskild. Till exempel någon som man bedrivit tillsyn mot. De enda som har med dessa uppgifter att göra är polismyndigheten och upp–dragsgivaren (kansliga uppgifter från polisen bör inte heller delges uppdragsgivaren).

Som tillsynsman ska man således inte berätta för utomstående sådant som kan vara känsligt för utomstående. Det kan till exempel handla om att man inte berättar för utomstående vilka man bedrivit tillsyn mot och vilka rättsliga åtgärder man vidtagit mot dem.

Tjänstetecknen består av emblemet (den runda) och funktionsbeteckningen (med texten "FISKETILLSYN").

Förordnande

För att bli fisketillsynsman krävs det att man har fyllt 18 år och att man är lämplig för uppgiften. Som grund för bedömningen av lämplighet bedöms den sökandes laglydighet genom utdrag ur polisens belastnings- och misstankeregister. Förutom detta ska den sökande ha god insikt i fiskefrågor och gällande lagstiftning, vilket framförallt förvärvats genom att den sökande genomgått utbildning i fisketillsyn. Dessutom kan övriga omständigheter spela roll. Den myndighet som har till uppgift att bedöma detta och därmed också att förordnas fisketillsynsmän är länsstyrelserna.

En fisketillsynsman förordnas i det län där denne är skriven. Så en fisketillsynsman förordnas av länsstyrelsen i sitt hemlän även om tillsynen ska bedrivas i ett annat län. Länsstyrelserna rådgör dock med varandra innan någon förordnas till fisketillsynsman i ett annat län än sitt hemlän. Förordnandet som fisketillsynsman avser viss tid, som längst tre år och löper vanligtvis ut vid hel- eller halvårsskiftet.

Ett förordnande kan dras tillbaka om fisketillsynsmannen missköter sina plikter och en fisketillsynsman kan även komma att avstängas från sin tjänsteutövning under utredningstiden tills beslut är fattat om fisketillsynsmannens förordnande ska dras tillbaka eller inte.

För att få rätt blankett för att ansöka om förordnande och för att få svar på de frågor man har kring förordnande till fisketillsynsman bör man kontakta länsstyrelsen i det län där man är folkbokförd.

Att tänka på

- Skyddsvisitation innebär inte att man får gå igenom den gripnes personliga tillhörigheter, utan det innebär enbart att man får söka efter och avlägsna farliga föremål som kan utgöra en fara för den gripne, fisketillsynsmannen eller annan, till exempel polisen.
- Man får enbart gripa någon om denne gjort sig skyldig till brott varpå fängelse kan följa.
- Det är oftast bättre att backa och tillkalla polis om någon blir aggressiv än att själv göra ingripanden. Polisen har speciell träning och det är sällan värt att riskera hälsa och i värsta fall liv för att beivra fiskebrott.
- Våld är aldrig en lösning, bara en nödlösning som får användas i yttersta nödfall och då enbart i självförsvar för att freda sig själv, andra eller egendom.
- Att inte bedriva fisketillsynen på ett professionellt sätt kan medföra att man förlorar förordnandet.
- Man får inte använda vapen (inklusive batong) och handbojor som fisketillsynsman.
- Som fisketillsynsman ska man vara diskret och inte prata med obehöriga om uppgifter som rör enskilda, t.ex. vem eller vilka man gjort ingripanden mot.
- Man ska alltid ha tjänstetecknen synliga och förordnande och legitimationshandling med.

Fisketillsynens genomförande

Att genomföra fisketillsyn är inte alltid lätt. Många kan tycka att det är besvärligt att fråga grannar och bekanta efter fiskekort och än mer besvärligt blir det om man upptäcker att någon sådan brutit mot någon lag eller regel för fisket.

Det är heller inte lätt att bedriva fisketillsyn eftersom man måste ha god människokännedom. Den ena personen kan vara snäll och hjälpsam och till och med uppskatta att bli kontrollerad eftersom det innebär att man samtidigt får fisketips, emedan den andre är grinig, ogin och i värsta fall våldsam. Innan man hamnar i en skarp situation är det svårt att veta hur man reagerar på smädelser och hot eller rent utav våld. Det är därför bra att vara förberedd på detta.

Vem är fisketillsynsmannen?

Eftersom fisketillsyn bedrivs av olika aktörer så är frågan i rubriken inte alltid lätt att svara på. Den ene kanske bedriver tillsyn för Havs- och vattenmyndighetens räkning långt ute till havs inom Sveriges ekonomiska zon, den andre kanske går i ett put-and-takevatten och kontrollerar fångster och fiskekort. Oavsett vad man gör så finns det dock några generella saker att säga om tillsynsmannen (eller kvinnan för den delen).

Fisketillsynsmannen har en uppdragsgivare för vilkens räkning den åtminstone ska tillsyna så att fiskerilagstiftningen följs. Därutöver kan nog sägas att det stora flertalet fisketillsynsmän även tillsynar lokala fiskeregler för fiskevårdsområdesföreningar och fiskeklubbar. Tillsyningsmannen är även en normalt laglydig medborgare som av staten bedömts som tillräknelig nog att få den maktbefogenhet som ett förordnande innebär. Man ska för detta dessutom ha genomgått den föreskrivna utbildningen till fisketillsynsman och därigenom förvärvat kunskaper kring lagstiftning och tillsyn rörande fiske.

Oavsett vem man är så gäller det att man alltid uppträder professionellt och korrekt.

Fisketillsynsmannen som man kanske främst tänker sig honom.

Fisketillsynsmannens uppträdande

Som fisketillsynsman är man en myndighetsperson och många som fiskar kan vara ovana med att möta myndighetspersoner. Det gäller därför att alltid ha ett korrekt uppträdande som inger förtroende och skattning. Man är samtidigt sin uppdragsgivares ansikte utåt eftersom det är fisketillsynsmannen som de som fiskar stöter på. De fiskande stöter sällan på beslutsfattarna vid Havs- och vattenmyndigheten, bolagsstyrelsen för bolaget som äger fiskevattnet eller styrelsen för fiskevårdsområdesföreningen. Därför är det viktigt att förmedla den bild utåt som uppdragsgivaren vill att man ska förmedla. Som fisketillsynsman är man således lika mycket försäljare och del av uppdragsgivarens varumärke som myndighetspersonen som är där för att bedriva kontroll.

De flesta som säljer fiske inser också att de säljer en upplevelse för den som är där och fiskar. För att de fiskande ska vilja komma tillbaka så måste de ha få en positiv upplevelse av fisket. Fisket ska kort och gott ha varit allt det där som den fiskande hade hoppats på att det skulle vara. Ett dåligt fiske kan de flesta fiskande leva med vid enstaka tillfällen; det kan ha varit fel väder; fel beten eller bara otur. Reklamen för fisket i sig måste dock över tid svara mot det fiske som faktiskt finns för att göra de fiskande nöjda. Men även om fisket överträffar reklamen och allt är tipptopp så kan ett dåligt bemötande dra ner helhetsintrycket av en upplevelse. Det är därför viktigt att fisketillsynsmannen är en del av någon annans upplevelse. Får den fiskande en positiv upplevelse så kommer denne med säkerhet även att rekommendera sina vänner att fiska där.

Så, vad ska man göra för att bli en del av den fiskandes positiva upplevelse av de vatten man tillsynar? Man ska ha sunt förnuft och vara trevlig och därtill vara påläst på både fiskeregler, fiskelagstiftning och fisket i sig. Kommer man fram till någon som fiskar så börjar man givetvis med de vanliga hälsningsfraserna och presenterar sig som fisketillsynsman. Man frågar givetvis efter fiskekort som sig börs, men man kan även lyssna hur fisket går och svara så gott man kan på eventuella frågor. De frågor som brukar komma kanske inte alltid är lagstiftnings- eller regelrelaterade utan kan många gånger mer handla om vilka beten man ska använda, var man ska fiska och om andra fisketips. Då är det bra att ha veta lite om de vatten man bevakar.

Men det kan även komma frågor om den direkta lagstiftningen och då gäller det att ha en hyfsad uppfattning om varför vissa regler ser ut som de gör och vad överträdelser skulle kunna medföra för de egna vattnen. Men om man nu inte är helt säker på alla frågor om lagstiftningen så är det desto viktigare att ha bra kunskap om varför de lokala fiskereglerna ser ut som de gör för det fall man har sådana. Frågor om minimi- eller maximimått på fisk är inte helt ovanliga. Inte heller förbud mot att använda vissa redskap, exempelvis spinnspå och maskmete i ett vatten. det gäller då att ha diskuterat dessa frågor med sin uppdragsgivare så man kan svara när frågorna kommer.

Men även om det gäller att vara trevlig så finns det tyvärr tillfällen som är mindre trevliga. Det är då särskilt viktigt att vara trygg i sin roll som tillsynsman. Oavsett hur otrevlig den man tillsynar blir så får man som tillsynsman aldrig släppa på sin egen professionalism. Som tillsynsman är du där i egenskap av myndighetsperson. Det är du som är påläst och kunnig i frågorna och därmed en auktoritet. Många gånger så kan de som tillsynas börja snurra till begrepper och ifrågasätta, men då gäller det att man håller sin linje och genomför de åtgärder man tänkt sig och därefter låter polis och åklagare eller uppdragsgivaren reda upp problemen när de kan göra det i lugn och ro. Givetvis ska man inte vara onödigt envis om den som tillsynas har rätt i sina bedömningar, utan resonemanget handlar om fall med rättshaverister och andra som ifrågasätter det mesta utan att ha fog för det.

Blir den som tillsynas våldsam är det oftast bättre att kliva tillbaka och tillkalla polis än att ge sig in i handgripligheter även om man har rätt till det enligt vad som sagts i flik 9. Det är sällan värt att råka illa ut på grund av en eller annan fisk.

Fisketillsynens genomförande

Vid det praktiska genomförandet av fisketillsynen bör av man säkerhetsskäl alltid vara minst två. Det är lätt hänt att det händer en olycka, men det är även en trygghet att vara två när man tillsynar. Man vet aldrig om man möter någon som är våldsbenägen eller ej. Likaså är det alltid bra att ha någon annan att resonera med under tillsynen för det fall man stöter på udda eller tveksamma fall. Mer om säkerhetstänkande och riskbedömningar finns under flik 12.

Allmänt om tillsynen

Att synas. En grundläggande uppgift för fisketillsynen är att att minska och helst förhindra att de som fiskar bryter mot lagar och regler. Polisen brukar mena att deras nykterhetskontroller i sig minskar fyllekörningarna. Detta eftersom risken för att åka fast gör att folk inte kör onyktra. Samma resonemang kan man ha kring fisketillsynen. Enbart genom att synas på eller vid de vatten man tillsynar så kommer man att minska mängden av medvetena övertramp från de fiskande. Många fiskevårdsområdesföreningar och andra med en fungerande fisketillsyn vittnar om att fiskekortsförsäljningen ökar i takt med tillsynen.

Det är således viktigt att man syns som fisketillsynsman. Många som bedriver fisketillsyn har därför tagit fram varselkläder för sina fisketillsynsmän enkom i syfte att det skall uppmärksammas att det bedrivs fisketillsyn. Så enbart genom att synas vid eller på vattnen fullgör fisketillsynsmännen en del av sitt syfte. Sen får det inte bli så att de som inte vill sköta sig tror att de kan gå säkra bara för att det inte syns någon fisketillsynare vid vattnet. Därför är det funktionellt att bedriva fisketillsyn både med varselkläder, men även någon gång då och då i "vanliga" klädesplagg.

Enbart genom att synas motverkar fisketillsynsmannen överträdelser av lagar och regler.

Det finns även de som har båtar med stora skyltar som kungör att det är fisketillsynen som är ute, vilket bidrar till att synliggöra fisketillsynsmännen.

Samverkan. Genom att bygga upp en bra och rättvis fisketillsyn som även de som fiskar i vattnen känner sig betjänt av så kan man även få hjälp av den"spanande allmänheten". Detta kan vara bra eftersom fisketillsynsmännen sällan kan täcka de ytor som vissa fiskevatten och fiskevårdsområden omfattar. Att då de som själva fiskar kan hålla ögonen öppna efter oegentligheter är bra. Men för att detta ska fungera måste det finnas telefonnummer som den som vill lämna tips kan ringa till.

Säkerhet. Några få grundläggande saker man bör tänka på som fisketillsynsman när det gäller säkerheten är att:

- Aldrig arbeta ensam;
- Ha förberett rutiner för nödsituationer i fråga om hur larmar man, vem kontaktar man.
- Ha koll på var det saknas mobiltelefontäckning.
- Följa de rutiner och regler som utarbetas i enlighet med flik 12 för att nå en god arbetsmiljö.
- Alltid använda sunt förnuft!

Tillsyn på land och is

De flesta tillsynstillfällen torde förekomma på land där en fisketillsynsman kontrollerar fiskekort och fiskeregler. Vanligtvis kommer fisketillsynmannen fram till den som fiskar från land mot stranden och inleder sin kontroll. Några saker man bör tänka på innan man gjort en bedömning

av personerna man tillsynar är att:

- Alltid skriva upp registreringsnummer på närvarande fordon för det fall senare identifiering behövs.
- Aldrig komma mellan personen och vattnet. Om personen blir våldsam ska man alltid ha möjlighet att fly. Står man mellan den man tillsynar och vattnet kan detta bli svårt.
- Mot bakgrund av föregående punkt bör man alltid i förväg ha sett ut hur man snabbast tar sig från platsen.
- Har man åkt bil och har den i närheten ska den parkeras så att den står i färd-/flyktriktningen. Detta så man snabbt kan ta sig från platsen i bil om otrevlig situation uppkommer.

Tillsyna från båt

Att tillsyna från båt är även det en konst. detta inte minst eftersom de som befinner sig i båt inte sällan bedriver trollig.

Ligger båten som man ska tillsyna still så kan man försiktigt glida upp bredvid den och meddela att det är fisketillsyn innan man lägger till jämsides med den andra båten. Man bör alltid akta sig så man inte förstör fiskeredskap när man närmar sig eller lägger till vid en annan båt. Härifrån kan sedan den ordinarie tillsynen ta vid.

Att däremot tillsyna en båt i rörelse, exempelvis en båt som trollar är inget man bör göra om man inte vet vad man sysslar med och nyttan av denna manöver är starkt begränsad eftersom man enbart kan få reda på om de trollande har fiskekort eller ej. Man kan heller ej närmare granska fiskekorten.

När tillsyn sker från båt så finns det några säkerhetsdetaljer man måste ha i beaktande när man tillsynar från båt.

- Använd alltid flytväst!
- Kolla väderleksrapport innan ni ger er ut.
- Se till att det finns tillräckligt med bränsle i båten för uppdraget.
- Kliv inte över till den andra båten utan att ha fått tillåtelse av båtens ägare och innan du är säker på att kunna göra detta utan att riskera att det händer en olycka.
- Angör ej den andra båten så att du ej kan komma loss snabbt om det skulle behövas.

Checklista för fisketillsyn

Personlig utrustning

- ☐ Flytväst
- ☐ Telefon
- ☐ Förordnande
- ☐ Tjänstetecken

Övrig utrustning

- ☐ Anteckningsmaterial
- ☐ Rapporteringsblanketter
- ☐ Kamera
- ☐ Skyddsutrustning
- ☐ Första förband/första hjälpen
- ☐ Varselplagg/profilplagg för tillsynsmän
- ☐ Fiskelagstiftning och gällande regler
- ☐ Måttband/tumstock
- ☐ Kniv samt andra enklare verktyg
- ☐ Belysning/ficklampa
- ☐ Eventuellt block med kontrollavgifter (fvof)

Utrustning för båt

- ☐ Extra flytväst
- ☐ Brandsläckare (pulver)
- ☐ GPS/Plotter
- ☐ Kikare
- ☐ Reservdunk med bränsle
- ☐ Rep (för bärgning etc)
- ☐ Nödbloss/nödraketer
- ☐ Eventuellt åror eller reservmotor

Dokumentation och rapportering

Som redan nämnts är det av största vikt att fisketillsynsmännen dokumenterar och rapporterar allt. Detta eftersom dokumentationen och rapporteringen kan komma att bli viktiga bevis för att få någon fälld i domstol.

Foto, film och ljud

Fisketillsynsmannen bör således under tillsynsutövandet fotografera sådant som kan bli av intresse för en eventuell utredning. Det kan handla om felaktiga fångster, felaktiga redskap eller annat. Fotografering görs med fördel med fast zoom eftersom det då blir enklare att avgöra föremåls storlek och inbördes förhållanden.

På senare tid, när kroppsmonterade kameror har blivit vanligare (så kallade "action cams"), har det börjat diskuteras om fisketillsynsmän får och ska filma sin tillsyn.

Ett vanligt missförstånd är att det skulle vara olagligt för en tillsynsman (eller någon annan för den delen) att filma under tillsynsutövningen, men så är inte fallet. Så länge man själv filmar och är på plats med kameran är det tillåtet att filma för envar även om andra blir filmade (med en brasklapp för eventuell "kränkande fotografering"). Det är däremot olagligt att rigga en kamera utan att själv vara på plats och filma. För övervakningskameror och liknande behövs det tillstånd från Länsstyrelsen.

Att filma tillsynen är många gånger ett bra komplement till fotografering och skriftlig dokumentation och inte minst har det högt bevisvärde. Även för den egna tryggheten är det bra att kunna filma. Dels så får man ovedersägeliga bevis på vad som sagts och vad som gjorts vid tillsynen och dels får man som sagt bevis, inte minst mot hotfulla och våldsamma personer.

De kameror som använd kan vara både helt öppna eller dolda. Vad man väljer är mest beroende av tycke och smak. Men en dold kamera blir inte att upplevas som lika påträngande som en öppen eftersom den dolda förhoppningsvis aldrig upptäcks.

Ett alternativ till speciella filmkameror är en vanlig digitalkamera, vilka nästan alla idag har filmningsfunktion. Att ha en sådan i handen upplevs sällan som konstigt och man kan utan att tillsynsobjektet vet om det, ha den påslagen på filmning. Visserligen blir bilderna säkert inte alltid välriktade, men förhoppningsvis dokumenterar kameran åtminstone vad som sägs vid tillsynen, vilket i sig har bra bevisvärde. Man kan även tänka sig att ha fickminnen och diktafoner som enbart spelar in ljud.

Text

Att filma, fota eller spela in ljud är bra, men dessa behöver kompletteras med beskrivningar. Inte minst bilder behöver kompletteras så att den som granskar dem vet vad bilderna föreställer. Det är därför av vikt att varje bild, varje filmsekvens och varje ljudinspelning dokumenteras på ett fullgott och tydligt sätt. Många har svårt att uttrycka sig i text, inte minst genom dyslexi eller annat, men för den sakens skull kan man bedriva en bra fisketillsyn. För dessa fall får man ta hjälp av någon att skriva ner det som man vill ha sagt. Dokumentation är även viktigt vad gäller eventuella beslag eller annat av vikt.

Det som bör med i dokumentationen av bilder, film och ljud är:

1. Vad föreställer bilden?

Man kan dokumentera tillsynen genom att filma, exempelvis med kroppsmonterad "action cam".

2. Varför har just detta fotograferats?
3. Vad är det som är lag eller regelvidrigt med det fotograferade?
4. Hur tolkar du det som fotograferats med avseende på bl.a. vilket brott som begåtts?

Dokumentationen bör göras så snart som möjligt efter tillsynen för att på så sätt säkerställa att den finns i färskt minne.

Rapportering

Rapportering kan göras både till polismyndigheten och uppdragsgivaren. Till polismyndigheten bör en rapport där händelseförloppet beskrivs med avseende på:

- Vem som är misstänkt för brott.
- Vilket brott denne är misstänkt för.
- När detta ska ha inträffat (datum och klockslag).
- Hur brottet genomfördes.
- Hur det uppdagades av tillsynsmannen.
- Vad tillsynsmannen gjorde.
- Hur den misstänkte reagerade.
- Eventuella vittnen till det inträffade.
- Övriga upplysningar av intresse.

Rapporteringen ska kort och gott innehålla allt som är av vikt för att polis och åklagar ska kunna lösa brottet och gå vidare med det till åtal. Till rapporten ska även bifogas den dokumentation i form av foton, filmer, ljudupptagningar och texter som finns.

Rapportering ska även göras till uppdragsgivaren då denne bör vara uppdaterad på vad som händer inom dennes område. Särskilt bör överträdelser av fiskeregler (vilka inte är brott) meddelas uppdragsgivaren som då får hantera påföljd för detta, exempelvis kontrollavgift för fiskevårdsområdesföreningar.

Rapportering kan göras på särskild blankett.

Polisen har även särskilda blanketter för polisanmälan som fås av polismyndigheten. Polisanmälan kan även göras via telefon varvid rapportering, dokumentation etc kan e-postas till polismyndigheten.

I bilaga 2 finns en rapporteringsblankett som kan användas när brott rapporteras till polisen, men även av regelöverträdelser till uppdragsgivaren.

Att tänka på

- Fisketillsyn handlar inte om att vinna tredje världskriget! Var därför försiktig och om någon uppträder aggressivt så är det oftast bättre att backa undan och tillkalla polis.
- Var noga med att dokumentera allt och skriv rapporter så snart som möjligt efter tillsynen.
- Om möjligt, meddela vakthavande befäl på närmaste polisstation när ni tänker göra större fisketillsynsinsatser. Detta så de är beredda att kunna bistå vid eventuella kriser.
- Fisketillsyn ska enbart undantagsvis bedrivas ensam. Var alltid minst två och se till att det finns rutiner för att påkalla hjälp om det skulle bli nödvändigt.
- Tänk igenom fisketillsynen noga och riskbedöm den i enlighet med flik 12.

Uppdragsgivarens ansvar

I fråga om fisketillsyn är det inte enbart fisketillsynsmannen som har rättigheter och skyldigheter, utan det ställs även krav på den som är uppdragsgivare till fisketillsynsmannen. I grunden så finns det de mellanmänskliga kraven som kommer av rent sunt förnuft, men det kan även finnas juridiska krav då uppdragsgivaren inte sällan kan vara att betrakta som arbetsgivare och därmed också har ett arbetsgivaransvar för fisketillsynsmannen. Detta ansvar gäller inte enkom för det fall att det exempelvis är ett bolag som låter sin anställda personal sköta fisketillsynen, utan det kan även gälla fiskevårdsområdesföreningar och ideella klubbar och enskilda fiskerättsägare. Exakt var gränsen går för detta ansvar är otydligt, men de råd som ges i denna flik bör följas av alla som anlitar fisketillsynsmän.

Arbetsgivaransvaret

När det finns ett klart arbetsgivarförhållande, där det finns en arbetsgivare och en anställd är reglerna klara kring vad som gäller och vilket ansvar parterna har gentemot varandra. Arbetsgivarens ansvar regleras i huvudsak i arbetsmiljölagen (1977:1160) och i dess första paragraf står att *"Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö".* Vid sidan av arbetsmiljölagen finns även arbetsmiljöförordningen och arbetsmiljöverkets föreskrifter som mer i detalj reglerar arbetsmiljöfrågorna. Vid arbete på eller från fartyg är det Transportstyrelsen som är den myndighet som ansvarar för arbetsmiljön och de har särskilda föreskrifter för detta.

Arbetsgivare har alltid ansvar för arbetsmiljön. Flytväst bör exempelvis alltid användas på sjön.

Det är vanligtvis arbetsgivaren som ansvarar för att de fisketillsynsmän som denne anlitar ska kunna utöva tillsynen utan att bli skadade eller sjuka. Detta ska arbetsgivaren tillse genom att se till så att fisketillsynsmännen har den utbildning som bedöms nödvändig för att tillsynen genomförs på rätt sätt. Arbetsgivaren ska också tillse så att fisketillsynsmännen är medvetna om de risker som finns i uppdraget. Detta för att fisketillsynsmännen själva ska kunna undvika skador och olyckor.

Den som har det yttersta ansvaret för fisketillsynsmännens arbetsmiljö är arbetsgivarens högsta organ, det vill säga styrelsen där ordförande, VD, generaldirektör eller i förekommande fall landshövdingen. Dessa ska tillse så att arbetsmiljöarbetet fungerar. De kan dock skriftligt delegera ansvaret till någon annan om de så önskar. Denne måste dock få de befogenheter och ekonomiska möjligheter som denna behöver för att sköta dessa uppgifter. I slutänden är det dock styrelsen som måste övervaka att arbetsmiljöarbetet fungerar och justera för det fall att något inte fungerar.

Tillsynsmän, som inte har några befogenheter att bestämma över arbetsmiljön, har heller inget ansvar för att rätta till felaktigheter. Däremot bör de alltid påtala brister för den som är ansvarig.

Arbetsgivare eller inte?

Huruvida man är arbetsgivare eller inte kan vara en svår fråga att utröna och i tveksamma fall kan det behöva gå så långt som att frågan måste avgöras i domstol.

Huvudregeln i 1 kap 2 § arbetsmiljölagen är att lagen gäller i varje verksamhet där arbetstagare utför arbete för arbetsgivares räkning. I paragrafen står att: *"Denna lag gäller varje verksamhet i vilken arbetstagare utför arbete för en arbetsgivares räkning."*

Om fisketillsynsmannen är anställd gäller alltså arbetsmiljölagen. Denna lag gäller även om huvuddelen av personalen skulle arbeta ideellt om en arbetsledare eller expert (i detta fall fisketillsynsmannen) är anställd som arbetstagare.

Om det inte finns någon enda anställd i verksamheten gäller i stället 3 kap 5 § arbetsmiljölagen. Enligt denna skall lagen följas i tillämpliga delar när två eller flera för gemensam räkning yrkesmässigt driver verksamhet utan arbetstagare.

Det avgörande här är alltså om verksamheten drivs yrkesmässigt eller inte. Avgörande för om en verksamhet skall anses yrkesmässig är framför allt om den drivs i vinstsyfte eller annars av ekonomiska skäl. Här kan kanske en diskussion uppstå kring huruvida fiskevårdsområdesföreningar drivs i vinstsyfte eller av ekonomiska skäl, något som det inte är osannolikt att de gör.

Om en verksamhet, oavsett om det handlar om sådan inom en fiskevårdsområdesförening eller inte, är varaktig och regelbunden talar det för att den är yrkesmässig även om den drivs utan vinstsyfte, dock måste den vara av ekonomisk art. När det gäller ideella föreningars verksamhet brukar de normalt inte anses som yrkesmässiga om de bara tjänar till att tillgodose den ideella verksamhetens syften och behov. Undantag från det kan gälla om det frivilliga arbetet har stor omfattning eller utförs inom ramen för en verksamhet, driven på ett sätt som måste anses ha yrkesmässig karaktär.

Andra faktorer som kan vägas in är bland annat om någon intar en ställning som kan liknas vid en arbetsgivare, om föreningen vänder sig till allmänheten och erbjuder en tjänst mot en marknadsmässig betalning, om deltagarna medverkar frivilligt och alltid när som helst kan avbryta sitt engagemang, vilken ersättning som utgår. Exempel på verksamhet som enligt ovan skulle falla utanför arbetsmiljölagen är klubbar som med endast medlemmarnas arbete rent tillfälligt utför vägstädning eller liknande åt någon beställare.

Av detta kan man dra den slutsatsen att arbetsmiljölagen normalt inte gäller för en verksamhet som drivs inom ramen för en ideell förening och endast använder sig av de egna medlemmarnas arbetskraft. Om man däremot använder personal som inte är medlemmar, kan de komma att betraktas som anställda även om lön eventuellt inte skulle utgå utan ersätts med någon annan typ av kompensation. I sådana fall gäller arbetsmiljölagen som vanligt. Det är även troligt att arbetsmiljölagen i många fall omfattar fiskevårdsområdesföreningar, vilka inte är ideella föreningar, utan rättssamfälligheter.

Det kan dock även här finnas speciella situationer som behandlas annorlunda. Om exempelvis någon av medlemmarna är yrkesmässigt verksam i en viss bransch och utför arbete som hör till branschen, för föreningens räkning, torde man få

anse att verksamheten ingår i dennes yrkesmässiga verksamhet. Detta gäller även om någon betalning inte skulle utgå för just detta arbete.

Mot bakgrund av ovanstående så är det upp till den enskilde verksamhetsutövaren, oavsett organisationsform, att bedöma om deras verksamhet omfattas av arbetsmiljölagen. Är man arbetsgivare så är det självklart att man ska följa de lagkrav som finns på sådana vad gäller arbetsmiljö och övrigt. Men även om man är tveksam om man är arbetsgivare så bör man följa arbetsmiljölagen för att vara på den säkra sidan. Men förutom det så är det givetvis rekommendabelt att även andra, som inte är arbetsgivare, tar samma ansvar för fisketillsynsmännen som om man hade varit arbetsgivare i formell mening. Således bör alla som anlitar fisketillsynsmän arbeta med arbetsmiljöfrågorna och upprätta de dokument och följa de riktlinjer som rekommenderas i denna flik.

Arbetsmiljöarbete

Av förklarliga skäl, då detta är ett utbildningsmaterial för att utbilda fisketillsynsmän, så kan inte vi få med alla aspekter av det arbetsmiljöarbete som bör genomföras om man anlitar fisketillsynsmän. Utan det är uppdragsgivarens ansvar att sörja för att denne bedriver ett fullgott arbetsmiljöarbete. Mer information än vad som ges i denna flik kan fås av Arbetsmiljöverket och Transportstyrelsen (som ansvarar för arbetsmiljön på fartyg). Dock omfattar detta avsnitt de grundläggande kraven som ställs på en arbetsgivare eller annan i motsvarande ställning ur arbetsmiljölagens synvinkel.

De grundläggande kraven som ställs på en arbetsgivare har vi tagit upp tidigare i denna flik och detta arbete bör ske genom ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Ett systematiskt arbetsmiljöarbete innebär kortfattat att man från uppdragsgivarens sida:

- Ser till att det finns ordning och reda i arbetet som ska utföras;
- Organiserar arbetsmiljöarbetet;
- Ha en öppen dialog med fisketillsynsmännen så att deras frågor och idéer får komma fram så att man till slut kan komma överens om vad som ska gälla;
- Kartlägga de rådande arbetsförhållandena, och utifrån dem;
- Bedöma vilka risker som finns för tillsynsmännen och utifrån dessa;
- Vidta åtgärder och förebygga riskerna, och därefter;
- Följa upp ifall det bidragit till en förbättrad arbetsmiljö eller inte.

Det systematiska arbetsmiljöarbetet syftar till att upptäcka och identifiera faror och risker innan de inträffar istället för att vidta åtgärder när något väl har inträffat. Detta i syfte att ohälsa och olycksfall i arbetet kan förebyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås.

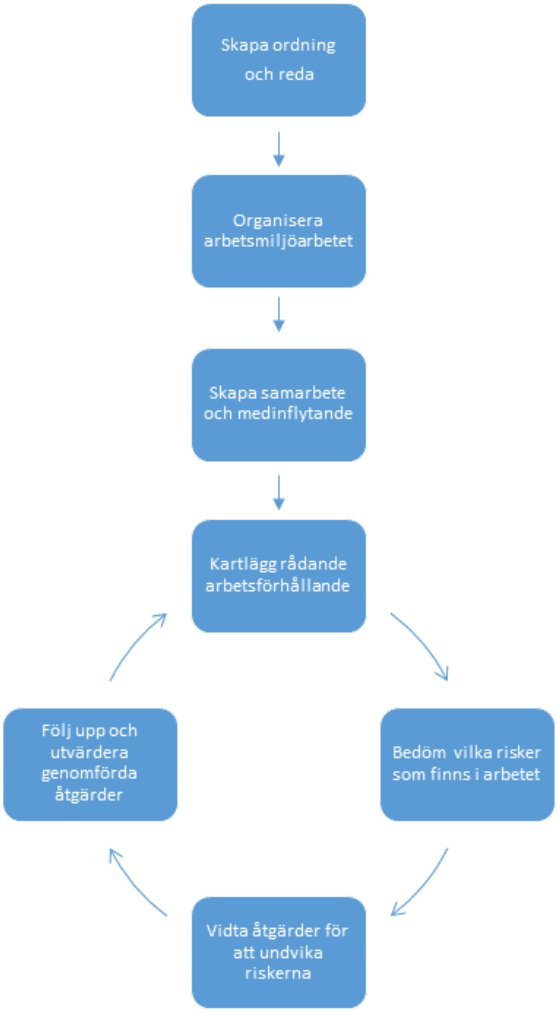

Systematiskt arbetsmiljöarbete är en ständigt fortgående process.

Skapa ordning och reda

Att skapa ordning och reda innebär att man som uppdragsgivare ser över fisketillsynsverksamheten och strukturerar den. I grunden bör man ställa sig några grundläggande frågor: Vad är det som ska göras? När ska det göras? Och inte minst, vad ska vi uppnå? Dessa frågor syftar till att uppdragsgivaren ska kunna få klart för sig vad det är denne vill få ut av den fisketillsyn som ska bedrivas. Handlar det om att tillsyna vissa vatten? Vissa typer av redskap? Eller finns det något annan man vill ska tillsynas särskilt. Andra frågan yftar till att få en uppfattning om när denna tillsyn ska bedrivas. Är det vissa tider på året, till exempel lekperioder eller kräftfisketiden, som fisketillsynen ska bedrivas under? Och i slutänden så bör man ha klart för sig vad det är man vill uppnå med fisketillsynen. Är det att fler ska köpa fiskekort? Att skydda fredade arter? Att se till så gällande fiskebestämmelser i övrigt följs? Troligtvis är det allt detta och kanske lite olika i olika kombinationer. Men hur som, när dessa frågor är besvarade så är det dags att organisera arbetsmiljöarbetet.

Organisera arbetsmiljöarbetet

Att organisera arbetsmiljöarbetet för fisketillsynsmän kan vara en grannlaga uppgift eftersom de flesta ofta är frivilliga och ideellt engagerade. Ska de behöva lägga mer tid på detta, de som redan avsätter en massa av sin fritid? Ja, det handlar om deras säkerhet och får de rutiner för sitt tillsynsarbete så är det troligt att det både blir mer effektivt i slutänden.

Uppdragsgivaren, vare sig det är en bolagsstyrelse, styrelse i en fiskevårdsområdesförening eller någon annan, bör fråga sig om de själva är bäst skickade i att ansvara för fisketillsynsfrågorna eller om det finns någon annan som är bättre lämpad. Man kan kanske överlåta ansvaret, med allt vad det innebar som vi sett tidigare i fliken, till en särskilt erfaren fisketillsynsman eller annan lämplig person. Oavsett vem, så bör det finnas någon som agerar samordnande och som dokumenterar arbetet skriftligt. Den som blir ansvarig ska sedan svara för att arbetet blir genomfört på ett fullgott sätt och så att alla är inblandade och införstådda med vad som gäller.

En öppen dialog

Den ansvarige ska se till att det hela tiden finns en öppen dialog mellan tillsynsmännen och uppdragsgivaren/den ansvarige. Det är trots allt så att genom en öppen dialog mellan uppdragsgivaren och fisketillsynsmännen så kan fisketillsynsmännens funderingar kring det arbete de utför i fråga om arbetsmiljö komma fram och få plats i en de rutiner och annat som utarbetas. Enbart genom att fisketillsynsmännen och uppdragsgivaren löpande upptäcker, identifierar och diskuterar arbetsmiljöproblem så kan de hanteras och förebyggas. För att detta ska fungera måste alla inblandade parter få möjlighet att föra fram sina synpunkter i en öppen atmosfär.

Kartlägga rådande arbetsförhållanden

Genom en öppen dialog mellan fisketillsynsmännen och uppdragsgivaren blir det lättare att kartlägga de rådande arbetsförhållandena. Kartläggningen ska omfatta de problem som finns och som kan komma att finnas kring fisketillsynen och man ska även bedöma risker. När det gäller att bedöma risker så får man utgå från den tillsyn som man ska genomföra och försöka utröna vilka risker som finns. Det kan handla om allt från ensamarbete, båtåkande och halkrisker till hot och våld. Övriga arbetsmiljöproblem kan handla om belastningsskador och arbetsergonomi, men även psykosociala frågor såsom att det kan vara besvärligt att tillsyna vänner och bekanta eller liknande. Det handlar således om att kartlägga allt som kan blir problem för fisketillsynsmannen. I Arbestmiljöverkets föreskrifter står det att arbetsgivaren regelbundet ska undersöka arbetsförhållandena och bedöma riskerna för att någon kan komma att drabbas av ohälsa eller olycksfall i arbetet. Vidare ska arbetsgivaren bedöma om ändringar i verksamheten medför risker för ohälsa eller olycksfall som kan behöva åtgärdas.

Bedöma riskerna

När kartläggningen är gjord så ska riskerna bedömas. Hur stor är sannolikheten för att något händer och vilka är konsekvenserna om just detta skulle hända är de två viktigaste frågorna att ställa när man bedömer risker. Om något har en hög sannolikhet för att det ska hända samtdigt som konsekvenserna blir allvarliga då detta sker så är risken att bedöma som allvarlig och ska därmed åtgärdas först. Därefter ska övriga risker åtgärdas.

Sannolikhet. Att något är mer eller mindre san-

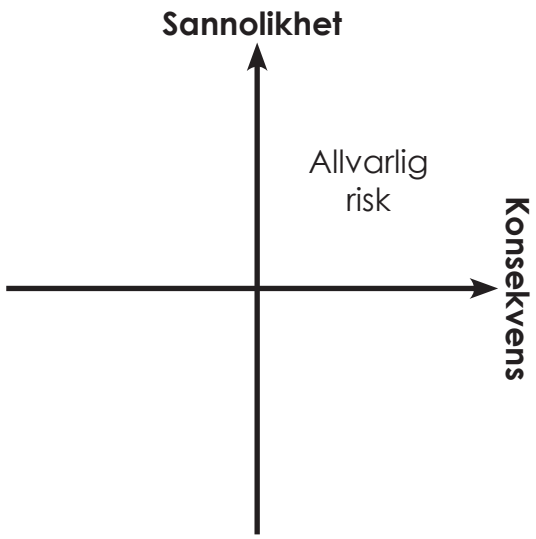

Allvarliga risker ska åtgärdas först och främst.

nolikt utgår ifrån att det finns en möjlighet att händelsen ska inträffa. Denna bedömning kan då göras utifrån om något är sannolikt att inträffa i det enskilda fallet, det vill säga varje gång man utför något. Bedömningen kan även göras utifrån att något utförs många gånger, till exempel genom att många personer gör detta eller att ett fåtal personer gör det många gånger. Man kan kanske anta att risken som fisketillsynsman för att råka ut för hot eller våld är rätt liten per tillsyn eftersom de flesta som fiskar är trevliga och skötsamma personer. Men desto fler kontroller som görs, endera av en tillsynsman som gör många kontroller eller många tillsynsmän som gör några få kontroller var, desto större blir sannolikheten för hot och våld.

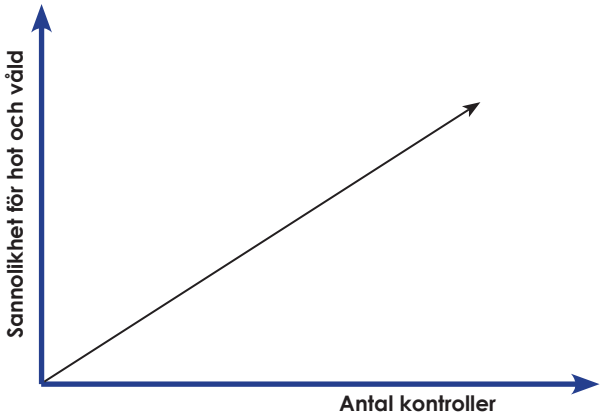

Sannolikheten för att en risk ska inträffa ökar med antalet gånger riskmomentet utförs.

Konsekvenser. Även konsekvenserna ska bedömas för att man ska få en heltäckande bild av riskerna med olika arbetsmoment. Allvarligheten i konskevenserna måste bedömas från fall till fall, men grunden är att ingen ska behöva skada sig eller få annan fysisk eller psykisk ohälsa. Och definitivt ska ingen behöva dö.

Övrigt. När man riskbedömer bör man även ta i beaktande att risker kan behöva bedömas olika för olika personer. Detta eftersom personer har olika förutsättningar beroende av sjukdomar, funktionshinder, ålder och så vidare. det är därför av vikt att även dessa parametrar beaktas.

Vidtagande av förebyggande åtgärder

När riskerna väl är bedömda och utredda så ska ett förebyggande arbete ta vid. Det handlar här om att ge fisketillsynsmännen det stöd, den kunskap och den utrustning som de behöver för att kunna genomföra sitt uppdrag utan att behöva riskera ohälsa eller olycksfall. I grunden finns det fyra sätt att hantera risker som bör prövas mot risken i tur och ordning och man ska inte gå till nästa punkt innan det innan är grundligt utvärderat och uteslutet. De olika stegen för att förebygga risker är:

1. Eliminera risken
2. Isolera risken
3. Minimera risken
4. Hantera risken

Eliminera risken. Att eliminera risken handlar helt enkelt om att ta bort grunden till risken. Det kan till exempel handla om att skapa bättre förutsättningar för fisketillsynsmännen att kliva i de båtar som de använder och på så sätt minska risken för att de ska halka eller snubbla.

Isolera risken. Vissa risker kan isoleras. det kan handla om att bygga in varma motordelar i båtar för att förhindra brännskador eller kapsla in bullrande motorer så de inte riskerar att förstöra hörseln på fisketillsynsmännen.

Minimera risken. Om risken inte kan elimineras eller isoleras, så kommer den att finnas kvar och då måste den minimeras. Att minimera risken handlar om att vidta sådana åtgärder som gör att sannolikheten för att risken ska inträffa minimeras (även att minimera konsekvenserna kan minska risken). Det kan handla om så enkla saker som att fisketillsynsmän ska ha flytväst då de tillsynar från båt så att man minimerar risken för att de ska drunkna. Att eliminera risken för att drunkna är inte aktuell eftersom det skulle innebära att fisketillsynsmännen inte får tillsyna

Med rätt skyddsutrustning minimeras riskerna för ohälsa och olyckor. Hjälm minskar risken för skador vid slag mot huvudet från exempelvis fallande föremål. Hörselskydd skyddar mot buller och fallskyddet (rep och sele) hindrar förhoppningsvis allvarliga skador vid fall.

på sjön. Inte heller kan man isolera risken för att drunkna och därför måste den minimeras genom rätt utrustning.

Hantera risken. Om inget av ovanstående alternativ står till buds så återstår att hantera risken. Det handlar om att hitta arbetsmetoder och ge tillsynsmännen den utbildning som de behöver för att hantera en viss risk. Det som man kanske främst tänker på när det gäller fisketillsynsmän är hot och våld. För att minska risken för att hot och våld ska bli ett problem för fisketillsynsmännen bör tillsynsmännen aldrig arbeta ensamma. Det kan även vara så att tillsynsmännen i vissa områden där hot och våld förekommer mer frekvent behöver ha ytterligare utbildningar för att kunna hantera sådana situationer på ett bra sätt.

Dokumentering

Den dokumentering som ska finnas när det gäller det systematiska arbetsmiljöarbetet regleras i 5 § i *Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2001:1 om systematiskt arbetsmiljöarbete.* Där står att det ska finnas en arbetsmiljöpolicy som beskriver hur arbetsförhållandena i uppdragsgivarens verksamhet ska vara för att ohälsa och olycksfall i arbetet ska förbyggas och en tillfredsställande arbetsmiljö ska uppnås. Vidare ska det finnas rutiner som beskriver hur det systematiska arbetsmiljöarbetet ska gå till. Både policyn och rutinerna ska dokumenteras skriftligt om det finns fler än tio arbetstagare i verksamheten. Dock bör här tilläggas att det är bra om denna dokumentering finns skriftlig även om det är färre än tio personer som är engagerade i verksamheten. Man bör även tänka på att det då inte bara räknas fisketillsynsmän, utan även övriga som har engagemang kring verksamheten räknas in i dessa tio.

Att tänka på

Systematiskt arbetsmiljöarbete
Ett bra arbetsmiljöarbete är något som även uppdragsgivarentjänar på i det långa loppet. Att se till att de fisketillsynsmän man anlitar är säkra och inte råkar ut för olyckor är något som alla som anlitar tillsynsmän bör ta för självklart oavsett om de är anställda av uppdragsgivaren eller inte. Ett verktyg för detta är det systematiska arbetsmiljöarbetet och Arbetsmiljöverket har mycket information om detta på sin hemsida www.av.se. Bland annat finns Arbetsmiljöverkets föreskrifter som relativt väl täcker fisketillsynsmännens uppdrag. De föreskrifter som man åtminstone bör ha en grundläggande kunskap om är:

AFS 1982:3 Ensamarbete
AFS 1993:2 Våld och hot i arbetsmiljön
AFS 2001:1 Systematiskt arbetsmiljöarbete
AFS 2006:4 Användning av arbetsutrustning

Det finns även andra föreskrifter som reglerar detaljområden som man bör ha en uppfattning om. Arbetsmiljöverket har även en hel del informationsmaterial och checklistor kring de olika arbetsmiljöriskerna och kring systematiskt arbetsmiljöarbete på sin hemsida.

Försäkringar
Innan man börjar bedriva fisketillsyn är det av vikt för allas skull att man är rätt försäkrad. Uppdragsgivaren bör således åtminstone ha olycksfallsförsäkring för fisketillsynsmannen för det fall att denne gör sig illa eller råkar förstöra sin egendom. Det kan t.ex. vara lätt hänt att glasögon tappas och går sönder.
Förutom en olycksfallsförsäkring bör uppdragsgivaren se till att det finns både ansvars- och rättskyddsförsäkring för det fall att något skulle gå riktigt snett och uppdragsgivaren eller fisketillsynsmannen skulle bli stämda och/eller skadeståndsskyldiga.

Rätt försäkringar kan vanligtvis tecknas separat med försäkringsbolag eller via någon av de intresseorganisationer som finns kring fisket.